

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
Departament Pracy, Spraw Społecznych i Rodziny

KPS.410.002.02.2020

Pani
Prof. dr hab. n. med. Danuta Koradecka
Dyrektor
Centralnego Instytutu Ochrony Pracy –
Państwowego Instytutu Badawczego

ul. Czerniakowska 16
00-701 Warszawa

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

P/20/039 – Działalność Centralnego Instytutu Ochrony Pracy – Państwowego Instytutu Badawczego,
w tym realizacja Programu Wieloletniego „Poprawa bezpieczeństwa i warunków pracy”

I. Dane identyfikacyjne

Jednostka kontrolowana	Centralny Instytut Ochrony Pracy – Państwowy Instytut Badawczy (dalej CIOP-PIB lub Instytut) ¹
Kierownik jednostki kontrolowanej	Prof. dr hab. n. med. Danuta Koradecka, dyrektor, od 12.09.1989 r.
Zakres przedmiotowy kontroli	1. Działalność naukowa, rozwojowa i wdrożeniowa Instytutu 2. Wydatkowanie środków i gospodarowanie majątkiem 3. Realizacja Programu Wieloletniego „Poprawa bezpieczeństwa i warunków pracy”
Okres objęty kontrolą	2017-2020 (I półrocze). Dla realizacji celów kontroli mogą być wykorzystane dane i dokumenty z lat wcześniejszych.
Podstawa prawna podjęcia kontroli	Art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli ²
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Departament Pracy, Spraw Społecznych i Rodziny
Kontrolerzy	1. Amelly Roszkowski, doradca ekonomiczny, upoważnienie do kontroli nr KPS/30/2020 r. z 26.05.2020 r. 2. Anna Marszałek-Rochowicz, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr KPS/31/2020 z 26.05.2020 r. 3. Tomasz Gołaś, specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr KPS/32/2020 r. z 26.05.2020 r. 4. Damian Zasada, starszy inspektor kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr KPS/33/2020 r. z 26.05.2020 r.

(akta kontroli tom I, str.1-4)

¹ CIOP-PIB został utworzony na mocy ustawy z dnia 4 kwietnia 1950 r. o utworzeniu Centralnego Instytutu Pracy (Dz.U. Nr 17, poz. 139) i uzyskał status państwowego instytutu badawczego na podstawie rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 5 listopada 2002 r. w sprawie nadania Centralnemu Instytutowi Ochrony Pracy statusu państwowego instytutu badawczego (Dz.U. Nr 192, poz. 1606) – uchylony z dniem 1 października 2010 r. Zgodnie z art. 50 ustawy z dnia 30 kwietnia 2010 r. *Przepisy wprowadzające ustawy reformujące system nauki* (Dz. U. nr 96, poz. 620 ze zm.), państwowe instytuty badawcze działające na podstawie ustawy z dnia 25 lipca 1985 r. *o jednostkach badawczo-rozwojowych* stają się państwowymi instytutami badawczymi w rozumieniu ustawy z dnia 30 kwietnia 2010 r. *o instytutach badawczych*.

² Dz. U. z 2020 r. poz. 1200, dalej: ustawa o NIK.

II. Ocena ogólna³ kontrolowanej działalności

OCENA OGÓLNA

W latach 2017-2019 przychody CIOP-PIB wzrosły z 48 769,1 tys. zł w 2017 r. do 57 889,4 tys. w 2019 r.⁴, a wynik finansowy z 2 063,7 tys. zł do 4 605,1 tys. zł. Główne źródło przychodów stanowiły środki z realizacji IV etapu Programu Wieloletniego „Poprawa bezpieczeństwa i warunków pracy”⁵ oraz przychody własne, w tym zlecenia przedsiębiorstw i innych odbiorców zewnętrznych, które stanowiły odpowiednio od 56,7% do 50,7% oraz od 14% do 15,9% przychodów ogółem. Środki przyznane na finansowanie działalności wydatkowano zgodnie z wnioskami i decyzjami o ich przyznaniu.

Liczba pracowników wzrosła w omawianym okresie z 259 do 272 pracowników, w tym liczba pracowników naukowych z 74 do 76, a badawczo-technicznych z ośmiu do dziewięciu. Na stanowiska pracowników naukowych, z zachowaniem procedur konkursowych, powołano w tym okresie 12 osób. Instytut wykorzystywał również prawo do nadawania stopni naukowych, a jego pracownicy podnosili własne kwalifikacje. Stwierdzone w tym zakresie nieprawidłowości dotyczyły niedokonania oceny dorobku naukowego wszystkich pracowników naukowych oraz pracowników badawczo-technicznych, wymaganej przepisami art. 44 ust. 3 i 4 i art. 50 ustawy z dnia 30 kwietnia 2010 r. o instytutach badawczych⁶.

Tematyka prowadzonych badań naukowych i prac rozwojowych była zgodna z zakresem działania Instytutu. W latach 2017-2019 Instytut realizował łącznie 233 projekty, w tym 158 wynikających z IV etapu Programu Wieloletniego. W większości były to projekty dwu-trzyletnie. Stwierdzono, że Instytut nie opracował perspektywicznych kierunków działalności naukowej, rozwojowej i wdrożeniowej, które zgodnie z art. 29 ust. 2 pkt 6 ww. ustawy powinna zatwierdzić Rada Naukowa. W ocenie NIK Instytut, w okresie objętym kontrolą, prawidłowo zorganizował obsługę IV etapu Programu Wieloletniego, tj. powołał Sekretarza Naukowego Programu, wyznaczył liderów grup tematycznych i przedsięwzięć do pełnienia bezpośredniego nadzoru merytorycznego nad realizacją zadań i projektów, wyznaczył opiekunów merytorycznych poszczególnych projektów realizowanych przez zewnętrzne jednostki naukowe oraz złożył do Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej raporty roczne oraz końcowy z części A i B IV etapu Programu Wieloletniego.

CIOP-PIB prawidłowo realizował zadania w zakresie służb państwowych i projektów (część A i B IV etapu Programu Wieloletniego), których był głównym wykonawcą. W ramach realizacji Programu w części A przewidziano w ramach wszystkich 90 zadań wykonanie łącznie 2031 produktów podzielonych na 18 kategorii. Wykonano 2465 produktów, tj. o 21,4% więcej. W wyniku badania stwierdzono, że Instytut zrealizował wszystkie zadania objęte próbą. Wskaźniki produktu zaplanowane do realizacji w kartach informacyjnych zostały osiągnięte w przypadku 17 z 18 zadań. W części B Programu CIOP-PIB realizował bezpośrednio 53 projekty, a 15 projektów zlecił instytutom badawczym i szkołom wyższym (10 jednostek). Przewidziano łącznie do realizacji 651 produktów podzielonych na 15 kategorii, a rozliczono wykonania 930 produktów, tj. o 42,9% więcej.

³ Najwyższa Izba Kontroli formułuje ocenę ogólną jako ocenę pozytywną, ocenę negatywną albo ocenę w formie opisowej.

⁴ Za 2018 r. przychód wyniósł 55 951,6 tys. zł, a wynik finansowy 499,0 tys. zł.

⁵ IV etap został ustanowiony na podstawie uchwały nr 203/2015 Rady Ministrów z dnia 26 października 2015 roku. IV Etap był kontynuacją programu wieloletniego „Poprawa bezpieczeństwa i warunków pracy”, którego etap I został ustanowiony uchwałą nr 117/2007 Rady Ministrów z dnia 3 lipca 2007 r. do realizacji w latach 2008-2010, etap II uchwałą nr 154/2010 Rady Ministrów z dnia 21 września 2010 r. do realizacji w latach 2011-2013, a etap III uchwałą nr 126/2013 Rady Ministrów z dnia 16 lipca 2013 r. do realizacji w latach 2014-2016.

⁶ Dz.U. z 2020 r. poz. 1383.

Działania upowszechniające produkty wytworzone w ramach realizowanych zadań prowadzone były m.in. podczas targów i wystaw, a także w postaci kampanii informacyjnych, konferencji, seminariów, konkursów, przedsięwzięć edukacyjnych, działalności wydawniczej oraz portalu internetowego Instytutu. Według zapisów kolejnych etapów Programu Wieloletniego „wykorzystanie i upowszechnianie wyników Programu podejmowane będzie systematycznie obejmując okres do 5 lat po jego zakończeniu”. W Programie Wieloletnim w części dotyczącej „Oddziaływania Programu” wskazano, że wskaźniki celów Programu będą możliwe do osiągnięcia tylko przy utrzymaniu dotychczasowego zaangażowania poszczególnych partnerów tworzących system ochrony pracy w Polsce, a więc prowadzenia przez nich działań wynikających z funkcji w systemie, w tym upowszechniających i wdrażających wyniki kolejnych etapów Programu Wieloletniego. W trakcie kontroli weryfikacją objęto 20 wskaźników rezultatu, które miały być osiągnięte przez Instytut po zakończeniu realizacji II i III etapu Programu. Aż w dziewięciu przypadkach stwierdzono, że mimo opracowania wymaganych produktów, nie osiągnięto zakładanych wskaźników rezultatów, co w konsekwencji będzie miało wpływ na nieosiągnięcie zakładanych wskaźników oddziaływania⁷. Od Wykonawców Projektów w ramach III etapu Programu, CIOP-PIB nie egzekwował raportów z wykorzystania wyników Programu, które miały być złożone po upływie dwóch lat od zakończenia realizacji Projektów. Uwzględniając powyższe, NIK ocenia, że nie jest możliwe wskazanie, w jakim stopniu osiągnięcie założonych wskaźników celów Programu Wieloletniego⁸ jest lub będzie zasługą realizacji Programu. Brak jest m.in. dokumentacji, w jakim zakresie zrealizowano wskaźniki rezultatu i oddziaływania, których realizacja powinna przelożyć się na osiągnięcie założonych wskaźników celów. Ponadto ocena, czy Instytut osiągnął założone w Programie wskaźniki jest utrudniona z powodu nieokreślenia w umowach pomiędzy Ministrem Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej (dalej Minister), a CIOP-PIB, jak również pomiędzy Narodowym Centrum Badań i Rozwoju (dalej NCBR), a CIOP-PIB sposobu monitorowania celów Programu w okresie pięciu lat po zakończeniu jego finansowania, w tym sporządzania dokumentacji w omawianym zakresie.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego oraz oceny cząstkowej⁹ kontrolowanej działalności

OBSZAR

1. Działalność naukowa, rozwojowa i wdrożeniowa Instytutu

CIOP-PIB jest nadzorowany przez ministra właściwego ds. pracy. Zgodnie z przyjętym Statutem¹⁰ przedmiotem działań Instytutu jest prowadzenie działań naukowych i prac rozwojowych w dziedzinie nauk inżynierijno-technicznych, w dyscyplinie inżynieria środowiska, górnictwo i energetyka, w zakresie tematyki ochrony pracy oraz ergonomii, w tym w szczególności w ramach programów wieloletnich, ustanawianych przez Radę Ministrów; przystosowanie wyników badań

⁷ Proces ewaluacji oraz oceny czy dany projekt realizowany w Programie osiągnął zakładane wskaźniki prowadzony jest corocznie w trakcie realizacji projektów oraz dwukrotnie po ich zakończeniu, tj. po dwu latach od zakończenia w formie oceny wykorzystania wyników w praktyce (wskaźnik rezultatu) a po pięciu latach w formie oceny efektów i korzyści społeczno-gospodarczych długoterminowych (wskaźnik oddziaływania).

⁸ Osiągnięto założone wskaźniki celów dla II etapu Programu Wieloletniego, a w odniesieniu do III i IV etapu kształtują się one pozytywnie.

⁹ Oceny cząstkowe to oceny działalności w poszczególnych obszarach badań kontrolnych. Ocena cząstkowa może być sformułowana jako ocena pozytywna, ocena negatywna albo ocena w formie opisowej.

¹⁰ W okresie objętym kontrolą obowiązywały dwa statuty CIOP-PIB. Pierwszy zatwierdzony przez Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej 6 października 2016 r., a drugi 22 stycznia 2020 r.

naukowych i prac rozwojowych do potrzeb praktyki; udział we wdrażaniu wyników badań i prac rozwojowych; prowadzenie działalności wspierającej administrację publiczną w zakresie tematyki ochrony pracy, w szczególności bezpieczeństwa i higieny pracy oraz ergonomii.

(akta kontroli tom I, str.6-18)

1.1 Badania naukowe i prace rozwojowe

Opis stanu
faktycznego

1.1.1. W latach 2017-2019 Instytut nie opracował dokumentu pn. Perspektywiczne kierunki działalności naukowej, rozwojowej i wdrożeniowej¹¹. Jak wyjaśniła Dyrektor CIOP-PIB, Instytut ujął perspektywiczne kierunki działalności naukowej, rozwojowej i wdrożeniowej w Programie Wieloletnim „Poprawa warunków bezpieczeństwa pracy”¹² (dalej Program Wieloletni lub Program) (...).Proces planowania strategicznego w CIOP-PIB oparty jest ściśle o statut zatwierdzony przez nadzorującego ministra (MRPIPS), który definiuje cele, zakres i formy działalności instytutu, a tym samym pełni rolę deklaracji misji instytutu. Długoterminowy cel główny i cele szczegółowe działalności naukowej, rozwojowej i wdrożeniowej Instytutu są spójne z ujętymi w Programie wieloletnim, który stanowi trzon jego działalności. Program pełni rolę Krajowej Strategii w zakresie tworzenia odpowiednich warunków pracy sprzyjających ochronie życia i zdrowia zatrudnionych¹³, a jego głównym realizatorem i koordynatorem jest CIOP-PIB¹⁴. Najwyższa Izba Kontroli nie podziela tych wyjaśnień. Planowanie na potrzeby Programu wieloletniego nie jest tożsame z dokumentem pn. perspektywiczne kierunki działalności naukowej, rozwojowej i wdrożeniowej, który zgodnie z art. 29 ust. 2 pkt 6 ustawy o *instytutach badawczych* zatwierdza rada naukowa instytutu.

(akta kontroli tom I, str.179-208)

1.1.2. Roczne plany oraz opracowywane corocznie sprawozdania z działalności Instytutu w okresie objętym kontrolą w zakresie działalności naukowo-badawczej obejmowały: zadania i projekty realizowane w ramach Programu Wieloletniego – etap IV (2017-2019) oraz etap V (2020-2022) dla planu na 2020 r.; projekty w zakresie badań naukowych i prac rozwojowych, w tym koordynacje projektów wykonywanych przez jednostki zewnętrzne (uczelnie, inne jednostki naukowe); zadania badawcze oraz wspierające realizację badań w ramach dotacji/subwencji na działalność statutową; inne zadania i projekty, w tym realizowane w ramach Narodowego Programu Zdrowia 2016-2020 (dalej NPZ); na zamówienie Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (dalej PFRON) i Zakładu Ubezpieczeń Społecznych (dalej ZUS); projekty współfinansowane ze środków unijnych (krajowe programy operacyjne) oraz programy i projekty realizowane we współpracy naukowo-technicznej z zagranicą.

W okresie objętym kontrolą Dyrektor CIOP-PIB, zgodnie z art. 24 ust. 1 pkt 1 ustawy o *instytutach badawczych*, ustalała roczne plany działalności Instytutu, które były pozytywnie opiniowane przez Radę Naukową CIOP – PIB¹⁵. W ciągu roku

¹¹ Obowiązek wynikający z ustawy o instytutach badawczych.

¹² Ustanowiony na podstawie uchwały nr 117/2007 Rady Ministrów z dnia 3 lipca 2007 r.

¹³ Komunikat Komisji z dnia 6 czerwca 2014 r. do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów.

¹⁴ W okresie objętym kontrolą realizowano i zakończono etap IV (lata realizacji 2017-2019) oraz rozpoczęto etap V (2020-2022). Od wiosny 2018 r. prowadzono działania rozpoznawcze, analityczne i planistyczne poprzedzające przygotowanie założeń V etapu Programu, które stały się podstawą opracowania szczegółowego wniosku o jego ustanowienie. W efekcie prac zespołów interdyscyplinarnych Instytutu oraz serii konferencji i spotkań, powstał zbiór tematów projektów badawczych i prac rozwojowych podzielonych na pięć obszarów tematycznych – I - Środowisko, II - Technika, III - Człowiek, IV - Zarządzanie i Kompetencje, V - Bazy Danych. Potrzeby badano m.in. przez rozesłanie ankiety, skierowanej do resortów, instytucji nadzoru i kontroli warunków pracy oraz partnerów społecznych.

¹⁵ Odpowiednio: 17 maja 2017 r. – plan na 2017 r., 26 marca 2018 r. – plan na 2018 r., 25 marca 2019 r. – plan na 2019 r. i 29 października 2019 r. – plan na 2020 r.

dokonywano zmian dotyczących zarówno terminów zakończenia poszczególnych etapów oraz całych projektów jak i w zakresie dodawania nowych zadań (i/lub rezygnacji z niektórych planowanych projektów). Dyrektor CIOP-PIB wyjaśniła, że Instytut realizował swoją działalność w I/II kwartale 2017-2019 w oparciu o przekazywane do komórek organizacyjnych wersje robocze planu, przyjęto bowiem zasadę przedstawiania Radzie Naukowej do zaopiniowania planu rocznego w wersji ostatecznej.

Zastępca Dyrektora CIOP-PIB ds. Techniki i Wdrożeń, wyjaśnił natomiast, że plany były opracowywane na podstawie rocznego planu operacyjnego Programu Wieloletniego (zawierającego szczegółową tematykę zadań i projektów, informację o produktach do uzyskania oraz kosztach realizacji), do którego dodawano stopniowo nową tematykę wynikającą z wygranych konkursów krajowych i międzynarodowych oraz działalności statutowej. Tematyka i finansowanie tak ustalonej działalności Instytutu określano na przełomie I/II kwartału i wtedy powstawał ostateczny roczny plan działalności Instytutu przedstawiany Radzie Naukowej oraz organowi nadzorującemu - MRPiS.

Zdaniem NIK, roczne plany działalności Instytutu powinny być przedstawiane Radzie Naukowej w terminie umożliwiającym ich zaopiniowanie przed początkiem roku, w którym mają obowiązywać. Plan może być modyfikowany i uzupełniany w ciągu roku, a zmiany powinny być również poddane opiniowaniu Rady Naukowej.

(akta kontroli tom I, str. 170-179, 192-196)

1.1.3. W latach 2017-2019 Instytut realizował łącznie 233 projekty - 158 w ramach IV etapu Programu Wieloletniego oraz 75 pozostałych (spoza Programu). Większość były to projekty dwu-trzyletnie.

W 2017 r. realizowano 172 projekty/prace rozwojowe (badawczych – 102, rozwojowych – 70), w 2018 r. – 177 (badawczych 97, rozwojowych – 80), w 2019 r. – 164 (badawczych – 82, rozwojowych – 82), a w pierwszych czterech miesiącach roku 2020 – 149 (badawczych – 62, rozwojowych – 87)¹⁶. W większości były to projekty dwu-trzyletnie. Liczba realizowanych rocznie projektów/prac rozwojowych utrzymywała się na porównywalnym poziomie (nieznaczny spadek w 2019 r.). Spadła natomiast liczba projektów badawczych ze 102 w 2017 r. do 82 w 2019 r., tj. o 19,6%. Dyrektor CIOP-PIB wyjaśniła, że zmiany te miały charakter płynny, a w latach 2017-2019 nastąpiło zwiększenie liczby pozyskanych i realizowanych projektów rozwojowych. Strukturę realizowanych projektów przedstawia poniższe zestawienie¹⁷:

Projekty realizowane przez CIOP-PIB					
Lp.	Wyszczególnienie	Rok			
		2017	2018	2019	2020
1.	Projekty realizowane w ramach Programu wieloletniego (ogółem) ¹⁸	132	143	132	128
2.	Pozostałe projekty (spoza Programu), w tym:	40	34	32	21
2.1	Projekty realizowane w ramach działalności statutowej ¹⁹	22	16	12	6
2.2	Inne projekty (PFRON, ZUS, Ministerstwo	13	12	8	4

¹⁶ Większość projektów była realizowana w ciągu kilku lat, dlatego podanych liczb projektów nie należy sumować.

¹⁷ W powyższym zestawieniu CIOP-PIB nie uwzględnił projektów realizowanych przez jednostki zewnętrzne w Programie wieloletnim, projektów realizowanych w partnerskiej współpracy międzynarodowej sieci instytutów zajmujących się bezpieczeństwem i higieną pracy w krajach UE (PEROSH) w ramach tematyki projektów Programu Wieloletniego oraz usług do projektów programów operacyjnych i usługi eksperckiej dla ZUS. Łączna liczba projektów wg planów Instytutu na lata 2017-2020 jest wyższa.

¹⁸ Bez projektów realizowanych razem z kooperantami (wtedy byłoby ich odpowiednio 146, 158, 145 i 136).

¹⁹ Corocznie w ramach działalności statutowej realizowane są jeszcze dwa zadania wspierające badania.

	Zdrowia, podmioty gospodarcze)				
2.3	Projekty realizowane z dofinansowaniem ze środków unijnych	1	3	7	7
2.4	Projekty realizowane w ramach współpracy naukowo-technicznej z zagranicą	4	3	5	4
3.	Projekty ogółem	172	177	164	149
3.1	Udział projektów z Programu w liczbie projektów ogółem	76,7%	80,8%	80,5%	85,9%

Opracowanie NIK na podstawie danych CIOP-PIB

Projekty realizowane w latach 2017-2019 w ramach działalności statutowej stanowiły odpowiednio: 12,8%, 9% i 7,3% realizowanych projektów ogółem. Z planów pracy CIOP-PIB wynika, że na 2017 r. zaplanowano realizację 24 zadań w ramach działalności statutowej, na 2018 r. – 18, na 2019 r. – 14, a na 2020 – 8²⁰. Oznacza to spadek projektów realizowanych w ramach działalności statutowej o ponad 66% w stosunku do 2017 r. Dyrektor Instytutu wyjaśniła, że w latach 2017-2018 z dotacji statutowej finansowane były wyłącznie projekty badawcze wspierające rozwój naukowy pracowników (doktoraty, habilitacje). Wejście w życie ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*²¹ zlikwidowało pojęcie „działalności statutowej” związanej z realizacją projektów badawczych wprowadzając w jej miejsce pojęcie „subwencji”, która uwzględnia możliwość finansowania innej działalności Instytutu ważnej dla jego rozwoju. W związku z powyższym w planie Instytutu na lata 2019-2020 znalazło się mniej projektów badawczych finansowanych ze środków subwencji. Ze sprawozdań wynika, że w 2017 r. z 12 planowanych do zakończenia projektów nie zakończono jednego oraz przedłużono terminy zakończenia etapów dwóch projektów²²; w 2018 r. z dziewięciu planowanych do zakończenia projektów nie zakończono w terminie dwóch oraz przedłużono terminy zakończenia etapów dwóch projektów²³, a w 2019 r. z sześciu planowanych do zakończenia projektów zakończono w terminie wszystkie, natomiast przedłużono terminy zakończenia etapów dwóch projektów²⁴.

Dyrektor CIOP-PIB wyjaśniła, że przesunięcia terminów każdorazowo odbywały się za jej zgodą, na uzasadniony wniosek. Wynikały one m.in. z opóźnienia po stronie zewnętrznych dostawców, konieczności przeprowadzenia uzupełniających testów, dłuższego czasu realizacji zamówienia na niezbędne oprogramowanie bądź urządzenia.

W okresie objętym kontrolą CIOP-PIB realizował także 22 inne projekty (poza statutowymi oraz wynikającymi z Programu Wieloletniego).

Na podstawie umowy z Ministerstwem Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej²⁵ CIOP-PIB realizował trzy wnioski tematyczne²⁶ o charakterze prac rozwojowych. Na rzecz obronności i bezpieczeństwa państwa realizowano jeden projekt pn. *Symulatory szkoleniowe w zakresie pożarów wewnętrznych*. W ramach Programu Badań Stosowanych Instytut realizował trzy projekty. W ramach Programu Operacyjnego Wiedza-Edukacja-Rozwój 2014-2020 (dalej PO WER) Instytut realizował trzy

²⁰ W planach uwzględniono po dwa dodatkowe zadania w każdym roku dotyczące wspierające badania, dlatego dane te różnią się od danych w powyższym zestawieniu.

²¹ Dz. U. z 2020 r. poz. 85, ze zm.

²² II-39 i IV-30.

²³ II-39 i III-52.

²⁴ III-53 i IV-34.

²⁵ Nr UM-2/DPR/PD/2017/10 z dnia 26.10.2017 r.

²⁶ Opracowanie wytycznych służących przygotowaniu i przeprowadzeniu interwencji ukierunkowanych na zmniejszenie narażenia na stres wśród pracowników, Równowaga między życiem prywatnym a zawodowym w kontekście nowych form zatrudnienia oraz Upowszechnianie wybranych metod przeciwdziałania narażeniu na stres i zachowania równowagi pomiędzy życiem zawodowym a prywatnym.

projekty. W ramach Programu Operacyjnego *Inteligentny Rozwój* 2014-2020 (dalej PO IR) Instytut realizował cztery projekty oraz wykonywał prace badawcze w ramach podwykonawstwa do dwóch projektów. Dwa projekty Instytut realizował na zamówienie PFRON, a trzy na zamówienie ZUS. Jeden projekt Instytut realizował w ramach Wspólnego Przedsięwzięcia NCBR i KGHM Polska Miedź.

(akta kontroli tom I, str. 530-541; tom II str. 1-94, 124-125)

1.1.4. Za lata 2017-2019 łączne przychody Instytutu wyniosły 162 610 tys. zł²⁷. Koszty łączne wyniosły 155 442,2 tys. zł²⁸. Osiągnięto wynik finansowy w wysokości 7 167,8 tys. zł²⁹.

Łączne przychody z projektów badawczych i rozwojowych wyniosły: w 2017 r. 2062,5 tys. zł, w 2018 r. 1937,9 tys. zł oraz w 2019 r. 2272,6 tys. zł, co stanowiło odpowiednio 4,2%, 3,5% oraz 3,9% przychodów Instytutu ogółem. Przychody własne, w tym zlecenia przedsiębiorstw i innych odbiorców zewnętrznych wyniosły w 2017 r. 6523,1 tys. zł, w 2018 r. 12 767,0 tys. zł i w 2019 r. 9208,1 tys. zł, co stanowiło odpowiednio 14%, 22% i 15,9% przychodów ogółem Instytutu.

(akta kontroli tom I, str. 524-528)

Przychody ze współpracy naukowo-technicznej z zagranicą w 2017 r. wyniosły 389,7 tys. zł, co stanowiło 0,8% przychodów Instytutu ogółem. W latach 2018 i 2019 przychody Instytutu ze współpracy naukowej z zagranicą oraz projektów w ramach programów operacyjnych wyniosły odpowiednio: 1937,9 tys. zł (3,4% przychodów Instytutu ogółem) i 4604,3 tys. zł (8% przychodów Instytutu ogółem).

W okresie objętym kontrolą Instytut realizował ze środków unijnych dwa projekty inwestycyjne. Jeden³⁰ w ramach PO Infrastruktura i Środowisko na lata 2014-2020 dotyczący modernizacji budynku Instytutu (wartość projektu 5881,6 tys. zł, kwota dofinansowania wyniosła 3563,0 tys. zł), a drugi³¹ - Projekt Innowacyjne Włókiennictwo 2020+ (Liderem była Politechnika Łódzka. Udział CIOP-PIB – 1538 tys. zł, z czego 769 tys. zł stanowiło dofinansowanie ze środków unijnych).

(akta kontroli tom I, str. 524-541)

Środki na realizację projektów w CIOP-PIB w okresie objętym kontrolą pochodziły głównie z Programu Wieloletniego i stanowiły w latach 2017, 2018 i 2019 odpowiednio: 56,7%, 53,9% i 50,7% przychodów ogółem. Pozostałe projekty były finansowane z:

- Dotacji podmiotowej, a od 2019 r. subwencji wypłacanej przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego (dalej MNiSW)³². W latach 2017-2019 było to odpowiednio 7080,5 tys. zł, 5608,1 tys. zł i 8412,9 tys. zł, co stanowiło 14,5%, 10% i 14,5% przychodów instytutu ogółem. Z tych środków sfinansowano 36 zadań i projektów realizowanych w ramach działalności statutowej CIOP-PIB, w tym trzy o charakterze badań naukowych prostych, 16 – badań naukowych stosowanych oraz 11 o charakterze prac rozwojowych, których koszt oszacowano na kwotę 4728,3 tys. zł. Z 11 prac rozwojowych osiągnięto przychód w wysokości 1851,9 tys. zł, przy czym przychód ten był równy kosztom tych projektów, tj. równy wysokości dotacji podmiotowej/subwencji przeznaczonej na te projekty. Pozostałe sześć zadań/projektów statutowych z 36 wymienionych w

²⁷ 2017 r. – 48 769,1 tys. zł, 2018 r. – 55 951,6 tys. zł, 2019 – 57 889,4 tys. zł.

²⁸ 2017 r. – 46 705,4; 2018 r. – 55 452,5 tys. zł, 2019 r. – 53 284,3 tys. zł.

²⁹ 2017 r. – 2063,7 tys. zł, 2018 – 499,0 tys. zł, 2019 – 4605,1 tys. zł.

³⁰ POIS.01.03.01-00-0034/16 pt. Kompleksowa modernizacja energetyczna budynku CIOP-PIB.

³¹ Nr projektu RPLD.01.01.00-10-0002/17.

³² Wejście w życie ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* zlikwidowało pojęcie „działalności statutowej” ściśle związanej z realizacją projektów badawczych wprowadzając w jej miejsce pojęcie „subwencji”, która uwzględnia także możliwość finansowania innej działalności Instytutu ważnej dla jego rozwoju.

planach pracy służyło rozwojowi działalności naukowej i upowszechniającej Instytutu;

- Umowy z Ministerstwem Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej (dalej MRPiPS) Wartość całej umowy określono na kwotę 1032,4 tys. zł, przy czym środki wypłacano w latach 2017-2020 w wysokości odpowiednio 58,3 tys. zł, 384,8 tys. zł, 349,4 tys. zł oraz 239,9 tys. zł. Na podstawie tej umowy CIOP-PIB realizował trzy wnioski tematyczne o charakterze prac rozwojowych. Projekty finansowane były przez NCBR (Koszty ich realizacji w latach 2017-2019 wyniosły łącznie 764,5 tys. zł, dofinansowanie NCBR w wysokości 263,6 tys. zł);
- Umów z NCBR na realizację jednego projektu na rzecz obronności i bezpieczeństwa państwa (koszty sfinansowane przez NCBR w okresie objętym kontrolą 726,3 tys. zł), w ramach Programu Badań Stosowanych (trzy projekty finansowane przez NCBR, których koszty za lata 2017-2019 wyniosły łącznie 764,5 tys. zł), w ramach współfinansowania projektów realizowanych z innymi podmiotami np. GDDKiA, KGHM, Gaz-System (dofinansowanie NCBR w wysokości 50% - w okresie objętym kontrolą 50,1 tys. zł do pierwszego projektu, 311,2 tys. zł – do drugiego i 105,6 do trzeciego). Po 50% projekty te finansowały ww. podmioty gospodarcze;
- Konkursów otwartych PFRON na finansowanie badań, ekspertyz i analiz dotyczących rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych. CIOP-PIB realizował dwa projekty dofinansowane w 80% przez PFRON w wysokości łącznej 595,3 tys. zł;
- Umów z ZUS. CIOP-PIB w okresie objętym kontrolą realizował trzy prace naukowo badawcze w zakresie prewencji i rehabilitacji zawodowej na zamówienie ZUS na podstawie trzech umów na łączną kwotę 1355 tys. zł;
- Środków unijnych – tj. projektów rozwojowych PO WER (trzy projekty) i PO IR (cztery projekty) oraz inwestycyjnych (dwa projekty). W latach 2017-2019 CIOP-PIB otrzymał w ramach tych projektów łącznie 9694,6 tys. zł.
- Współpracy międzynarodowej. W ramach realizacji projektów międzynarodowych CIOP-PIB w latach 2017-2019 otrzymał środki w wysokości 1241,7 tys. zł.

– (akta kontroli tom II, str. 1-94)

1.1.5. Kontrolą objęto 25 projektów, w tym osiem realizowanych w ramach zadań statutowych oraz 17 innych projektów. Koszty realizacji tych projektów w latach 2017-2019 wyniosły 12 314,6 tys. zł, w tym 2209,1 tys. zł koszty projektów realizowanych w ramach zadań statutowych. Dwa z nich miały charakter badań podstawowych, sześć badań stosowanych, a 17 było pracami rozwojowymi. W okresie objętym kontrolą zakończono 15 zadań/projektów, tj. 60% projektów objętych badaniem, dziesięć projektów było w trakcie realizacji, tj. 40% projektów objętych badaniem, w tym w trzech przypadkach przedłużono termin zakończenia³³.

Badanie NIK wykazało, że środki finansujące (dofinansujące) realizację projektów zostały wydatkowane i rozliczone zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa. Działania podejmowane przez Instytut, w ramach tych projektów, były zgodne z umowami. Prace realizowano z zachowaniem terminów określonych w harmonogramach lub aneksach do umów.

CIOP osiągnął zakładane wskaźniki produktu oraz rezultatu, za wyjątkiem jednego projektu: pn. *Opracowanie wytycznych służących przygotowaniu i przeprowadzeniu*

³³ Instytut realizował projekty wspólnie z innymi podmiotami, w tym m.in. PFRON i ZUS. Współpracował także z innymi instytutami naukowymi i uczelniami. Były to m.in. Wojskowa Akademia Techniczna, Politechnika Warszawska, Politechnika Krakowska, Politechnika Łódzka, Uniwersytet Jagielloński, Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, Instytut Technologii i Eksploatacji – PIB, Centralna Szkoła Państwowej Straży Pożarnej, Instytut Transportu Samochodowego, Instytut Badawczy Dróg i Mostów, Instytut Optyki Stosowanej, Wyższa Szkoła Policji w Szczytnie, Akademia Górniczo-Hutnicza im. S. Staszica w Krakowie oraz podmiotami gospodarczymi, a także firmami konsultingowymi i organizacjami społecznymi (stowarzyszeniami/ fundacjami).

interwencji ukierunkowanych na zmniejszenie narażenia na stres wśród pracowników³⁴. W 2019 r. nie udało się Instytutowi osiągnąć dwóch z czterech wskaźników rezultatu, tj. *podniesienie świadomości pracodawców i pracowników na temat wpływu psychospołecznych zagrożeń na zdrowie psychiczne pracowników* oraz *na temat opracowanych wytycznych służących ograniczaniu narażenia na stres*. Wartości docelowe przy tym mierniku określono na 40 tys. wejść rocznie na stronę internetową CIOP-PIB oraz ok. 500 osób uczestniczących w konferencji, a zrealizowano w oba wskaźniki na poziomie 4%.

(akta kontroli tom II str. 1-94, 195-409; tom III str. 1-676; tom IV str. 1-664; tom V str. 277-467)

1.1.6. W okresie objętym kontrolą pracownicy Instytutu nie aplikowali o otrzymanie grantów na prowadzenie badań z Europejskiej Rady ds. Badań Naukowych (European Research Council – ERC). Jak wyjaśnił dyrektor CIOP-PIB ds. Systemów Zarządzania i Certyfikacji, wynika to z nastawienia ERC na badania podstawowe, „pionierskie” o wysokim stopniu ryzyka naukowego, w przeciwieństwie do CIOP-PIB, w którym preferowane są badania aplikacyjne, ukierunkowane na praktykę.

(akta kontroli tom I str. 529)

1.2 Zadania z zakresu przystosowania wyników badań naukowych i prac rozwojowych do potrzeb praktyki

Opis stanu faktycznego

Do podstawowej działalności Instytutu należy m.in. przystosowywanie wyników badań naukowych i prac rozwojowych do potrzeb praktyki³⁵. W tym zakresie Instytut wykonywał dla instytucji zlecających³⁶ m.in. badania dotyczące wsparcia działań systemowych zmierzających do poprawy warunków pracy, nie zawsze mające charakter wdrożeniowy. Określenie praktycznego zastosowania dla wyników badań i produktów w planowanych projektach jest warunkiem przyjęcia ich do realizacji. Badaniem objęto łącznie 17 prac rozwojowych (cztery w ramach działalności statutowej oraz 13 z innych projektów). Z dokumentacji badanej przez NIK wynika, że w kartach informacyjnych projektów realizowanych w ramach Programu Wieloletniego oraz w dokumentacji innych projektów naukowo-badawczych i prac rozwojowych (wniosek/umowa) planowane były zarówno docelowe grupy odbiorców wyników badań naukowych i prac rozwojowych jak i możliwości przystosowania ich do praktyki oraz sposoby i terminy planowanych wdrożeń. Wcześniejsze rozpoznanie tych zagadnień stanowiło integralną część przygotowania wniosku/karty informacyjnej projektu. Po zakończeniu badań dokonywana była ich prezentacja, na którą zapraszani byli również potencjalni odbiorcy wyników.

(akta kontroli tom V, str. 1-61, 99-125)

1.3 Wdrażanie wyników badań naukowych i prac rozwojowych

Opis stanu faktycznego

Dyrektor Instytutu, zgodnie z art. 24 ust. 1a ustawy *o instytutach badawczych*, po zaopiniowaniu przez Radę Naukową, ustalił *Regulamin zarządzania prawami autorskimi i prawami pokrewnymi oraz prawami własności przemysłowej oraz zasad komercjalizacji wyników badań naukowych i prac rozwojowych w CIOP-PIB*³⁷.

1.3.1. Sprawami wdrożeń i komercjalizacji przedmiotów własności intelektualnej zajmowała się Sekcja ds. Wdrożeń i Komercjalizacji, przy współpracy z innymi komórkami organizacyjnymi Instytutu. Komercjalizacja mogła być realizowana w szczególności w formie: umowy licencyjnej, sprzedaży, skierowania do utworzonej

³⁴ 593/IP/2017/NE.

³⁵ Art. 2 ust. 1 pkt 2 ustawy *o instytutach badawczych*.

³⁶ MRPIPS, ZUS, PFRON.

³⁷ Zarządzenie Nr 10/2015 Dyrektora CIOP-PIB z dnia 11.05.2015 r. w sprawie wprowadzenia Regulaminu zarządzania prawami autorskimi i prawami pokrewnymi oraz prawami własności przemysłowej oraz zasad komercjalizacji wyników badań naukowych i prac rozwojowych w CIOP-PIB.

spółki celowej. Decyzję o komercjalizacji oraz o jej sposobie podejmuje dyrektor Instytutu w okresie trzech miesięcy od dnia otrzymania informacji o wynikach badań naukowych lub prac rozwojowych oraz o know-how związanym z tymi wynikami. W przypadku podjęcia przez Dyrektora Instytutu decyzji o niekomercjalizacji albo po bezskutecznym upływie terminu trzech miesięcy, Instytut może w terminie 30 dni złożyć pracownikowi ofertę zawarcia bezwarunkowej i odpłatnej umowy o przeniesienie praw do wyników badań naukowych lub prac rozwojowych oraz know-how związanego z tymi wynikami, łącznie z informacjami, utworami wraz z własnością nośników, na których te utwory utrwalono i doświadczeniami technicznymi potrzebnymi do komercjalizacji.

(akta kontroli tom V, str.132-143)

1.3.2. Od 2017 r. do końca kwietnia 2020 r. uzyskano 26 patentów na wynalazki opracowane w trakcie realizacji projektów przed okresem objętym kontrolą. W latach 2017-2019 złożono 11 wniosków o zarejestrowanie wynalazków w Urzędzie Patentowym, w tym 10, tj. 90,9% wszystkich złożonych wniosków, opracowanych w projektach realizowanych w ramach Programu Wieloletniego. Zarejestrowano sześć wzorów użytkowych i złożono kolejnych 10 wniosków o ich rejestrację.

W okresie objętym w ramach wdrożeń zawarto 19 umów (6 w 2017 r., 4 w 2018 r., 4 w 2019 i 5 w 2020 r.). Wszystkie one dotyczyły projektów realizowanych przed 2017 r. Udzielono także 115 licencji na oprogramowanie komputerowe (STER, MikroBHP, PRO-M): 35 w 2017 r., 29 w 2018 r., 34 w 2019 r., 17 w 2020 r. Przychody z wdrożeń wyników badań naukowych i prac badawczych zaprezentowano w poniższym zestawieniu:

Wdrażanie wyników badań naukowych w CIOP-PIB – przychody (w tys. zł)					
Lp.	Wdrożenia	2017	2018	2019	2020 (I poł.)
1	Wdrożenia produktowe	130,6	63,1	53,1	200
2	Wdrożenia organizacyjne	55,7	0	0	0
3	Licencje na programy komputerowe	56,1	58,1	39,3	19,7
	Ogółem wdrożenia/upowszechnienia	242,4	121,2	92,4	219,7
4	Prace eksperckie (wykorz. wyników poza jednostką)	942	581,8	695,3	627,2
5	Badania, wzorcowanie, certyfikacja	1840,2	1876,5	2275,2	1145,1

Opracowanie NIK na podstawie danych CIOP-PIB

Wartość usług zrealizowanych w ramach działalności wdrożeniowej stanowiła odpowiednio 0,5%, 0,2%, 0,2% i 01% przychodów Instytutu ogółem w danym roku.

(akta kontroli, tom V, str.119-123; 283-291)

1.3.3. Analizą objęto dokumentację siedmiu z dziewięciu wdrożeń produktowych, które w latach 2017-2020 (I połowa) przyniosły Instytutowi łączny przychód w wysokości 445,9 tys. zł. Były to:

- kremy Secol i Secosan (do ochrony skóry), na produkcję których podpisano umowy wdrożeniowe i udzielono licencji firmie S. (coroczny przychód od lat 80-tych) oraz rękawice ochronne antywibracyjne (projekt wynalazczy) – na które udzielono licencji Spółdzielni O. (coroczny przychód od 1997 r.); W latach 2017-2019 łączne przychody z ww. produktów wyniosły 21,2 tys. zł.
- *Kultura w bezpieczeństwie* (opracowanie dla PIP). W latach 2017-2019 łączne przychody wyniosły 145,6 tys. zł.
- Program kształtowania bezpiecznych zachowań – na który podpisano umowę z firmą B.O.P. na jego wdrożenie (coroczny przychód od 2016 r.).
- Głowica włóknotwórcza. Prace nad skutecznym materiałem do półmasek filtrujących, w tym medycznych (chirurgicznych) prowadzono w kilku kolejnych projektach począwszy od lat 90-tych. W 2000 r. uzyskano patent na wytwarzanie

pneumotermicznej włókniny filtracyjnej³⁸, w 2012 r. patent na wprowadzanie środka biobójczego do tej włókniny³⁹, a w 2017 r. uzyskano patent na głowicę włóknotwórczą⁴⁰. W ramach projektu pt. *Opracowanie technologii wytwarzania wielofunkcyjnych kompozytów do ochrony człowieka w warunkach szczególnie uciążliwej pracy* (realizowanego przez konsorcjum – lider CIOP-PIB, Politechnika Łódzka i firma M.) w 2019 r. zgłoszono patent⁴¹ oraz dwa wzory użytkowe na półmaski⁴² i wkładki do obuwia ochronnego⁴³. Opatentowane urządzenia i technologie zaczęły jednak wzbudzać większe zainteresowanie dopiero w wyniku pojawienia się zagrożenia epidemiologicznego. Do kwietnia 2020 r. podpisano dwie umowy wdrożeniowe (przychód po 100 tys. zł każda), a kolejne były w trakcie negocjacji.

(akta kontroli tom V str. 144-276)

1.3.4. Zgodnie z art. 19 ust. 2 pkt 3 ustawy o *instytutach badawczych* Instytut utworzył fundusz wdrożeniowy. Zgodnie z *Regulaminem gospodarowania funduszem wdrożeniowym CIOP-PIB*⁴⁴ przeznaczano na niego kwotę stanowiącą 60% środków finansowych pozyskanych od podmiotów wdrażających wyniki badań naukowych lub prac rozwojowych Instytutu. Środki te miały być przeznaczone na nagrody dla twórców/współtwórców za osiągnięcie efektów z wdrożenia. W regulaminie tym nie określono innych kryteriów przyznania i podziału nagrody wdrożeniowej poza ogólnym określeniem, że ustala się ją „na podstawie ich procentowego udziału (w uzyskanie/opracowanie wdrażanego produktu) zgodnie z rzeczywistym wkładem intelektualnym. Decyzje w sprawie wysokości nagrody wdrożeniowej i jej podziału podejmował Dyrektor Instytutu.

Tylko w 2017 r. Instytut przekazał środki na fundusz wdrożeniowy w wysokości 43,4 tys. zł, które w tym samym roku zostały w całości wydatkowane na nagrody. Pochodziły one z wpłat od dwóch przedsiębiorstw. W obu przypadkach, po odliczeniu kosztów, 60% zysku zostało przeznaczone na nagrody i podzielone między współtwórców produktów. Otrzymało je łącznie sześć osób – po trzech pracowników w każdym z projektów. W pierwszym wypadku kwotę 37,9 tys. zł rozdysponowano w proporcjach 40% (15,1 tys. zł), 45% (17,0 tys. zł) i 15% (5,7 tys. zł). W drugim - kwotę 5,6 tys. zł podzielono po równo między trzy osoby (otrzymały po 1,86 tys. zł każda).

(akta kontroli tom V, str.99-100; 126-131)

1.3.5. W obecnym stanie prawnym ankieta jednostki naukowej/informacja Instytutu do Komitetu Ewaluacji Jednostek Naukowych/Komitetu Ewaluacji Naukowej nie była wypełniana. Instytut jest w trakcie wprowadzania danych do systemu POLON z obowiązującym terminem zakończenia w 2021 roku.

(akta kontroli tom I, str. 209)

1.4 Stan zatrudnienia w CIOP-PIB

Opis stanu faktycznego

1.4.1. Instytut, według stanu na koniec roku, zatrudniał w 2017 r. 259, w 2018 r. – 267 i w 2019 r. – 272 pracowników⁴⁵. Z tego tytułu poniósł koszty wynagrodzeń: w 2017 r. – 23 011,7 tys. zł, w 2018 r. – 25 169,5 tys. zł, w 2019 r. – 27 845,2 tys. zł

³⁸ Patent nr PL 179325, 2000 pt. Sposób wytwarzania pneumotermicznej włókniny filtracyjnej.

³⁹ Patent nr PL 212007, 2012 pt. Sposób wytwarzania elektretowych włókien pneumotermicznych oraz urządzenie do wytwarzania elektretowych włókien pneumotermicznych.

⁴⁰ Patent nr 226188, 2017 pt. Głowica do wytwarzania modyfikowanych elektretowych włókien pneumotermicznych.

⁴¹ Zgłoszenie patentowe nr P.429118 pt. Sposób wytwarzania wielofunkcyjnego kompozytu polimerowego oraz głowica włóknotwórcza do wytwarzania wielofunkcyjnego kompozytu polimerowego z dnia 2019-03-01.

⁴² Nr W.127972 z 18.01.2019 r.

⁴³ Nr W.127975 z 21.01.2019 r.

⁴⁴ Zarządzenie Nr 10/2011 Dyrektora CIOP-PIB z dnia 20 września 2011 r. w sprawie wprowadzenia „Regulaminu gospodarowania funduszem wdrożeniowym CIOP-PIB.

⁴⁵ Przeciętna liczba etatów: 2017 r. – 250,81, 2018 r. – 253,29, 2019 r. – 255,63.

i w 2020 r. (do kwietnia) – 9434,2 tys. zł⁴⁶. W okresie objętym kontrolą, stan zatrudnienia i przeciętne płace miesięczne⁴⁷ w wybranych grupach wynosiły:

- Liczba pracowników naukowych wzrosła z 74 w 2017 r. (24% stanowili profesorowie, 26% asystenci, 50% adiunkci) do 76 w kwietniu 2020 r. (odpowiednio: 19,7%, 25%, 54), co stanowiło ok. 29% zatrudnienia ogółem. Przeciętna płaca wzrosła z 9,1 tys. zł w 2017 r. do 12,9 tys. zł a w 2020 r.;
- Liczba pracowników inżynieryjno-technicznych zmniejszyła się ze 117 w 2017 r. do 115 w kwietniu 2020 r., co stanowiło ok. 45% zatrudnienia ogółem. Przeciętna płaca wzrosła z 4,8 tys. zł do 5,9 tys. zł;
- Liczba pracowników badawczo-technicznych wzrosła z 8 w 2017 r. do 9 w kwietniu 2020 r., co stanowiło ok. 3% zatrudnienia ogółem. Przeciętna płaca w 2017 r. – 7 tys. zł i 9,6 tys. zł w 2020 r.;
- Liczba pracowników administracyjno-ekonomicznych wzrosła z 51 w 2017 r. do 55 w kwietniu 2020 r., co stanowiło ok. 20% ogółu zatrudnienia. Przeciętna płaca wzrosła z 8,7 tys. zł w 2017 r. do 9,1 tys. zł w 2020 r.

(akta kontroli tom I, str.210-223)

1.4.2. W latach objętych kontrolą Instytut powołał na stanowiska pracowników naukowych: w 2017 r. – trzy osoby (po jednej na stanowiska profesora nadzwyczajnego, adiunkta i asystenta), w 2018 r. - pięć osób (trzy na stanowisko asystenta i po jednej profesora zwyczajnego i adiunkta), a w 2019 r. cztery osoby (wszystkie na stanowisko adiunkta). Powołania nowych pracowników naukowych poprzedzano konkursem.

Z analizy dokumentacji zgromadzonej w Wydziale Spraw Pracowniczych CIOP-PIB wynika, że w okresie kontrolowanym, tj. od 2017 do połowy 2020 r. ogłoszono łącznie siedem konkursów na stanowiska naukowe, w tym pięć na asystentów oraz dwa na adiunktów⁴⁸. Szczegółowym badaniem objęto cztery konkursy – jeden z 2017 r., dwa z 2018 r., w tym jeden unieważniony, oraz jeden konkurs z 2019 r. W procedurze naboru nie stwierdzono nieprawidłowości.

(akta kontroli tom I, str.224-252)

1.5 Kwalifikacje pracowników Instytutu

Pracownicy naukowcy i badawczo-techniczni stanowili w 2017 r. – 31,7%, w 2018 r. – 31,5%, w 2019 r. – 32%, a w 2020 r. (do kwietnia) – 32,4% stanu osobowego Instytutu. Szczegółowym badaniem objęto losowo wybranych 10 pracowników – w tym pięciu naukowych i pięciu badawczo-technicznych. Wszyscy mieli kwalifikacje wymagane na podstawie art. 43 ust. 2-5 i art. 49 ust. 2 ustawy o *instytutach badawczych*. Z dokumentacji pracowników badawczo-technicznych wynikało, że trzech z nich było wcześniej pracownikami naukowymi, jednak w czasie oceny dorobku naukowego dokonanej w 2010 r., uzyskali oni zbyt małą liczbę punktów i zostali przeniesieni na stanowiska badawczo-techniczne, z uwagi głównie na niewystarczający dorobek naukowy.

1.5.1. Rada Naukowa w okresie objętym kontrolą nie dokonywała okresowej oceny dorobku naukowego i technicznego pracowników naukowych i badawczo-technicznych. Wcześniejsze oceny przeprowadzane były łącznie dla wszystkich

⁴⁶ W latach 2017-2019 koszty wynagrodzeń pracowników: naukowych stanowiły w kosztach wynagrodzeń ogółem w kolejnych latach odpowiednio: 36,9%, 37%, 37,1% i 42,2%; inżynieryjno-technicznych – odpowiednio: 33,5%, 33,6%, 33,2%, 30,3%; administracyjno-ekonomicznych – odpowiednio: 24,4%, 24,2%, 24,7%, 22,4%; badawczo-technicznych – odpowiednio: 2,9%, 3,2%, 3,1% i 3,7%.

⁴⁷ Wynagrodzenie brutto, do którego wliczone zostały premie i nagrody przyznawane pracownikom w ciągu roku.

⁴⁸ W 2017 r. – jeden konkurs na jedno stanowisko asystenta

W 2018 r. – cztery konkursy na stanowisko asystenta, przy czym jeden z konkursów został unieważniony.

W 2019 r. – dwa konkursy na trzy stanowiska adiunktów.

W pierwszej połowie 2020 r. nie przeprowadzono żadnego konkursu.

grup pracowników naukowych – w roku 2013 za okres 1.01.2009 r. - 31.12.2012 r. (czyli za cztery lata) i w lipcu 2016 r.⁴⁹ za okres 1.01.2013 r. - 31.12.2015 r. (czyli za trzy lata).

Stanowiło to naruszenie art. 44 i 50 ustawy o *instytutach badawczych*, w brzmieniu tych artykułów obowiązujących do 2016 r., z których wynikało, że pracownicy zatrudnieni na stanowisku profesora zwyczajnego i nadzwyczajnego podlegają ocenom okresowym nie rzadziej niż raz na cztery lata, a zatrudnieni na stanowisku asystenta i adiunkta oraz pracownicy badawczo-techniczni – nie rzadziej niż raz na dwa lata. Było to też niezgodne z wewnętrznym regulaminem określającym tryb dokonywania oceny okresowej dorobku naukowego i technicznego pracowników naukowych i badawczo-technicznych CIOP-PIB, przyjętym w 2011 r.⁵⁰, w którym przewidziano przeprowadzanie takich ocen – nie rzadziej niż raz na cztery lata dla pracowników zatrudnionych na stanowiskach profesora zwyczajnego i nadzwyczajnego (§ 2 pkt 1) oraz nie rzadziej niż raz na dwa lata dla pracowników zatrudnionych na stanowiskach adiunkta, asystenta, głównego specjalisty badawczo-technicznego, starszego specjalisty badawczo-technicznego i specjalisty badawczo-technicznego (§ 2 pkt 2). Pracownicy CIOP-PIB zatrudnieni na stanowiskach asystentów i adiunktów oraz badawczo-techniczni zgodnie z przepisami powinni być poddawani ocenie okresowej nie rzadziej niż co dwa lata, a więc w roku 2014, 2016 (zgodnie z ustawą i regulaminem) oraz w 2018 i 2020 (zgodnie z regulaminem). Od 2017 r. - po nowelizacji ustawy o *instytutach badawczych* - wszystkich pracowników naukowych i badawczo-technicznych obowiązuje okresowa ocena przeprowadzana nie rzadziej niż co cztery lata, jednak wewnętrzny regulamin CIOP-PIB nie został w tym zakresie zmieniony i nadal obowiązywał przepis przewidujący oceny dla tych pracowników nie rzadziej niż raz na dwa lata. Regulamin zaktualizowano dopiero w trakcie kontroli NIK, tj. w czerwcu 2020 r.⁵¹ i obecnie przewiduje on dokonywanie takich ocen nie rzadziej niż raz na cztery lata dla wszystkich pracowników naukowych i badawczo-technicznych. Kolejna okresowa ocena dorobku naukowego i badawczo-technicznego została zaplanowana na II połowę 2020 r. i ma objąć cztery ostatnie lata tj. 2016-2019.

Dyrektor CIOP-PIB wyjaśniła, że w ramach przeprowadzanej w 2016 r. oceny dorobku naukowego i technicznego pracowników Instytutu okres, za który byli oceniani pracownicy naukowci zatrudnieni na stanowiskach asystenta i adiunkta oraz pracownicy badawczo-techniczni, został wydłużony o rok w związku z ewaluacją jednostek naukowych. Wydłużenie tego okresu miało na celu zmobilizowanie pracowników do zintensyfikowania działań na rzecz pozyskania ocenianego dorobku.

W wyciągu z protokołu nr V/2016 r. z posiedzenia Rady Naukowej CIOP-PIB w dniu 22 grudnia 2016 r. stwierdzono, że oceną objęto 76 pracowników naukowych i badawczo-technicznych, z których 66 uzyskało ocenę pozytywną, a 10 ocenę negatywną. Z dokonanej przez NIK analizy kart oceny pracownika naukowego i badawczo-technicznego za okres 1.01.2013 - 31.12.2015 (dla 10 pracowników objętych badaniem) wynikało natomiast, że jeden pracownik badawczy i troje

⁴⁹ Rada Naukowa CIOP-PIB podczas posiedzenia w dniu 22 grudnia 2016 r. podjęła uchwałę w sprawie wyników okresowej oceny dorobku naukowego i technicznego pracowników naukowych i badawczo-technicznych Instytutu za okres 1.01.2013 r. do 31.12.2015 r. dokonanej przez Zespół ds. Oceny Dorobku Naukowego Pracowników Instytutu.

⁵⁰ Zarządzenie Nr 2/2011 Dyrektora CIOP-PIB z dnia 23 marca 2011 r. w sprawie wprowadzenia regulaminu określającego tryb dokonywania oceny okresowej dorobku naukowego i technicznego pracowników naukowych i badawczo-technicznych CIOP-PIB.

⁵¹ Zarządzenie Nr 6/2020 Dyrektora CIOP-PIB z dnia 22 czerwca 2020 r. w sprawie wprowadzenia regulaminu określającego tryb dokonywania oceny okresowej dorobku naukowego i technicznego pracowników naukowych i badawczo-technicznych CIOP-PIB.

pracowników naukowych (profesorowie) nie byli poddawani takim ocenom, co stanowiło naruszenie art. 44 ust. 4 oraz art. 50 ustawy o *instytutach badawczych*. Pracownik badawczy pracował krótko (od 2014 r.), dlatego nie dokonywano oceny jego dorobku. W trakcie oceny z 2016 r. pominięto jednak także łącznie czterech pracowników naukowych w stopniu profesora zatrudnionych w Instytucie.

(akta kontroli tom I, str. 254-478)

NIK nie podziela powyższych wyjaśnień, gdyż ustawa o *instytutach badawczych* nie przewiduje wyłączenia pracowników naukowych w stopniu profesora ani pracowników badawczych z ocen ich dorobku naukowego w przypadkach przywołanych w wyjaśnieniach.

1.5.2. W Instytucie nie powołano zastępcy dyrektora do spraw naukowych ani sekretarza naukowego. Dyrektor Instytutu nie prowadzi działalności naukowej.

W okresie kontrolowanym jeden pracownik naukowy Instytutu wystąpił do Dyrektora Instytutu o wyrażenie zgody na podjęcie dodatkowego zatrudnienia – prowadzenia wykładów na uczelni wyższej. Zgodę taką uzyskał, ponieważ nie kolidowało to z jego podstawowymi obowiązkami – wykłady miały się odbywać w weekendy.

(akta kontroli tom I, str.479, 523)

1.6 Uprawnienia do nadawania stopni naukowych

Opis stanu
faktycznego

1.6.1. Instytut posiadał uprawnienia do nadawania stopni naukowych. Kwestie te regulowały dwie uchwały Rady Naukowej CIOP-PIB – w sprawie *zaopiniowania Trybu przeprowadzania przewodów doktorskich*⁵² oraz w sprawie *sposobu postępowania w sprawie nadania stopnia doktora w trybie eksternistycznym*⁵³. W okresie objętym kontrolą, w Instytucie zakończyło się siedem przewodów doktorskich (sześć w 2017 r. i jeden w 2018 r.) przeprowadzonych przez Radę Naukową CIOP-PIB. Rada Naukowa wydała decyzje administracyjne, potwierdzające te stopnie naukowe. Wszystkie osoby otrzymały stopień naukowy doktora nauk technicznych w dyscyplinie inżynieria środowiska.

Pracownicy naukowcy Instytutu podnosili kwalifikacje i uzyskiwali nowe stopnie naukowe na innych uczelniach: w 2017 r. trzy osoby uzyskały stopień doktora habilitowanego, a siedem doktora; w 2018 r. jedna osoba uzyskała tytuł profesora, dwie – doktora habilitowanego i jedna doktora; w 2019 r. cztery osoby uzyskały stopień doktora habilitowanego, a jedna doktora.

Instytut prowadził studia podyplomowe związane z prowadzonymi przez Instytut badaniami naukowymi i pracami rozwojowymi. Dyplomy studiów podyplomowych otrzymało w 2017 r. – 35 osób, w 2018 r. – 48, w 2019 r. – 19 i w 2020 r. – 16.

W szkoleniach dla pracodawców, dla służb bhp oraz problemowych i specjalistycznych wzięło udział i otrzymało zaświadczenia o udziale w latach 2017, 2018 i 2019 odpowiednio 1119, 1281 i 1196 osób. W pierwszej połowie 2020 r. były one ograniczone z uwagi na zagrożenie pandemiczne – zaświadczenia o ich zakończeniu otrzymało 71 osób.

(akta kontroli tom I, str.480-520; 542-546)

1.7 Audyt i kontrola

Opis stanu
faktycznego

W latach 2017-2020 (do kwietnia) w CIOP-PIB przeprowadzono łącznie 26 kontroli, audytów i wizyt monitorujących (trzy wizyty monitorujące, cztery audyty, 19 kontroli dotyczących różnych aspektów działalności Instytutu, w tym dziewięć dotyczących projektów współfinansowanych ze środków europejskich). Kontrole przeprowadzały:

⁵² Uchwała Rady Naukowej CIOP-PIB podjęta na posiedzeniu w dniu 22 grudnia 2016 r. w sprawie *zaopiniowania Trybu przeprowadzania przewodów doktorskich* w CIOP-PIB.

⁵³ Uchwała nr 18/2019 Rady Naukowej CIOP-PIB podjęta na posiedzeniu w dniu 29 października 2019 r. w sprawie *zaopiniowania Regulaminu postępowania w sprawie nadania stopnia doktora w trybie eksternistycznym* w CIOP-PIB.

Państwowa Agencja Atomistyki (trzy kontrole dotyczące wykonywania działalności związanej z narażeniem na promieniowanie jonizujące), ZUS (naliczanie składek na ubezpieczenie społeczne), Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (badanie postępowania o udzielenie zamówienia publicznego związanego z projektem inwestycyjnym *Kompleksowa modernizacja energetyczna budynku CIOP-PIB*), Państwowa Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna, MRPiPS (wykonywanie zadań obronnych).

Kontrolę merytorycznej działalności Instytutu (działalność finansowa, organizacja i jakość pracy oraz jakość zarządzania instytutem) przeprowadzało MRPiPS w październiku 2017 r. oraz w czerwcu 2020 r. W wystąpieniu z 31 sierpnia 2018 r. po kontroli z 2017 r. pn. *Działalność instytutu badawczego w zakresie art. 36 ustawy z dnia 30 kwietnia 2010 r. o instytutach badawczych*, MRPiPS zakwestionowała jedno z zamówień publicznych, którego wartość nie przekraczała 30 tys. euro. Zalecenia pokontrolne dotyczyły m.in. stosowania przejrzystych i jednoznacznych zasad przygotowania ofert, wskazywanie mierników umożliwiających ocenę spełniania stawianych kryteriów, uwzględnianie kryteriów oceny ofert podczas procesu ich weryfikacji oraz należyte dokumentowanie sposobu szacowania wartości zamówienia w zakresie zamówień, których wartość nie przekracza 30 tys. euro, a także: zastosowania mechanizmów zapewniających przestrzeganie zasad zamówień publicznych w realizowanych postępowaniach przetargowych oraz wzmocnienia nadzoru nad prowadzeniem rozliczeń wykorzystywania samochodów służbowych do celów służbowych i prywatnych. W odpowiedzi, CIOP-PIB wprowadził *Instrukcję postępowania przy udzielaniu zamówień publicznych*.

NCBR przeprowadził kontrole (planowa z 2017 r. i sprawdzająca z 2018) realizacji w okresie 1.10.2013 - 31.12.2015 projektu pt. *TeSeMa – System utrzymania bezpieczeństwa technicznego w przemyśle mechanicznym* (CIOP-PIB był uczestnikiem konsorcjum realizującego ten projekt). Kontrole wykazały, mimo iż projekt już się zakończył, system informatyczny nie spełniał wymogów umowy i miał charakter tymczasowy z uwagi na ograniczoną ergonomie i niekompletną funkcjonalność, co dowodziło nieosiągnięcia zakładanego celu, a informacje przekazywane w raportach okresowych na temat stanu jego realizacji były niezgodne ze stanem faktycznym. Raport końcowy z realizacji projektu – po usunięciu uchybień i realizacji zaleceń – oceniono pozytywnie, a umowę uznano za wykonaną w całości dopiero 29 listopada 2019 r. NCBR przeprowadził także kontrolę finansową projektu pt. *Zastosowanie proekologicznych, aktywnych związków mineralnych w produkcji rękawic i obuwia do ochrony przed zimnem* oraz kontrolę finansową i merytoryczną realizacji Programu Wieloletniego, w szczególności projektu pt. *Badanie parametrów pożarowych i wybuchowych substancji słodzących z grupy polialkoholi cukrowych oraz identyfikacja toksycznych produktów ich spalania*.

Audyty przeprowadzone przez firmy zewnętrzne dotyczyły projektów pt. *Symulatory szkoleniowe w zakresie zwalczania pożarów wewnętrznych*, *Oznakowanie eksperymentalne dróg w aspekcie zachowań uczestników ruchu*, *Opracowanie technologii wytwarzania wielofunkcyjnych kompozytów do ochrony człowieka w warunkach szczególnie uciążliwej pracy*. Nie wykazały one nieprawidłowości i nie formułowano zaleceń. Jedynie w przypadku drugiego z wymienionych projektów rekomendowano udokumentowanie zakresu obowiązków pracowników w związku z rozliczaniem ich wynagrodzeń z projektu. Czwarty audyt dotyczył projektów realizowanych w ramach Programu Wieloletniego pn. *Poprawa bezpieczeństwa i warunków pracy*, część B – Program realizacji projektów w zakresie badań naukowych i prac rozwojowych, okres realizacji 1.01.2017 - 31.12.2019.

Departament Wdrażania Europejskiego Funduszu Społecznego MRPiPS przeprowadził kontrole dotyczące dwóch projektów pt.: *Wypracowanie i pilotażowe wdrożenie modelu kompleksowej rehabilitacji umożliwiającej podjęcie lub powrót do pracy* oraz pt. *Rozwijanie, uzupełnianie i aktualizacja informacji o zawodach oraz jej upowszechnianie za pomocą nowoczesnych narzędzi – INFODORADCA+*. W przypadku drugiego projektu realizowanego przez konsorcjum, którego liderem była firma konsultingowa, a CIOP-PIB jednym z partnerów, dwie kontrole przeprowadzone przez MRPiPS w 2018 r. i 2019 r., wykazały opóźnienia w realizacji projektu, w tym nieosiągnięcie w terminie zakładanych wskaźników produktu (brakowało 641 z 995 planowanych opisów zawodów, które powinny być umieszczone na Wortalu Publicznych Służb Zatrudnienia) oraz niezrealizowanie planowanych działań promocyjnych, a także występowanie wydatków niekwalifikowalnych. Z analizy dokumentacji wynika, że CIOP-PIB zrealizował swoją część projektu, opisując 103 zawody oraz organizując cztery seminaria oraz dwa konkursy. Cały projekt został zrealizowany w terminie, zgodnie z zawartym aneksem do umowy.

(akta kontroli tom VI, str.1-715)

W okresie objętym kontrolą do CIOP – PIB nie wpłynęły skargi dotyczące jego działalności.

(akta kontroli tom I, str. 520-522)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. W CIOP-PIB nie opracowano dokumentu pn. perspektywiczne kierunki działalności naukowej, badawczej i wdrożeniowej, który zgodnie z art. 29 ust. 2 pkt 6 ustawy *o instytutach badawczych* powinien być zatwierdzany przez Radę Naukową Instytutu.
2. Nie przeprowadzano ocen dorobku naukowego dla wszystkich pracowników naukowych i badawczo-technicznych na zasadach określonych w art. 44 ust. 3 i 4 oraz art. 50 ustawy *o instytutach badawczych*.

OCENA CZĄSTKOWA

CIOP-PIB prawidłowo realizował zadania podstawowe w zakresie prowadzenia badań naukowych i prac rozwojowych oraz przystosowania ich wyników do potrzeb praktyki i wdrożeń, mimo stwierdzonych nieprawidłowości. W projektach objętych badaniem zakładane wskaźniki produktów i rezultatów, poza jednym przypadkiem, zostały osiągnięte. Wyniki prac naukowych były upowszechniane zgodnie z założeniami. W Instytucie zatrudniano nowe osoby na stanowiska pracowników naukowych z zachowaniem procedur konkursowych. Instytut wykorzystywał prawo do nadawania stopni naukowych, a jego pracownicy podnosili własne kwalifikacje.

2. Wydatkowanie środków i gospodarowanie majątkiem

Opis stanu
faktycznego

2.1. Wydatkowanie i rozliczanie publicznych środków finansowych na naukę oraz finansowanie działalności statutowej i podstawowej

2.1.1. W latach 2017-2018 Instytut otrzymał dotację na działalność statutową⁵⁴ (łącznie z dotacją dla młodych naukowców)⁵⁵ w łącznej wysokości 12 688,6 tys. zł (w 2017 r. – 7080,5 tys. zł; w 2018 r. – 5608,1 tys. zł). W latach 2019-2020 Instytut

⁵⁴ 1. Działania niezbędne do rozwoju specjalności naukowych lub kierunków badawczych oraz rozwoju kadry naukowej, w tym badania naukowe lub prace rozwojowe ujęte w planie finansowym jednostek naukowych; 2. Utrzymanie infrastruktury badawczej, w tym bibliotek i archiwów; 3. Zatrudnienie niezbędnej kadry naukowej i inżynierjno-technicznej; 4. Zakup lub wytworzenie aparatury naukowo – badawczej, związanej z realizacją zadań; 5. Współpraca naukowa krajowa i zagraniczna niezbędna do realizacji zadań; 6. Upowszechnienie nauki; 7. Działania związane z komercjalizacją wyników badań naukowych i prac rozwojowych.

⁵⁵ W latach 2017 – 2018 CIOP – PIB otrzymywał środki na działalność statutową w formie dotacji. Od 2019 r. CIOP-PIB otrzymuje subwencję, która zastępuje dotychczas przekazywaną dotację statutową.

otrzymał subwencje w łącznej wysokości 13 020,3 tys. zł (6677,1 tys. zł w 2019 r. oraz 6343,2 tys. zł w 2020 r.)⁵⁶.

(akta kontroli tom XI, str. 1-36)

W latach 2017-2018 r. CIOP-PIB złożył dwa wnioski o przyznanie dotacji na działalność statutową. Badaniem objęto wnioski o przyznanie dotacji na utrzymanie potencjału badawczego oraz dotacji na finansowanie działalności polegającej na prowadzeniu badań naukowych lub prac rozwojowych oraz zadań z nimi związanych, służących rozwojowi młodych naukowców oraz uczestników studiów doktoranckich na 2018 r. Środki przyznane na działalność statutową w 2018 r. zostały wydatkowane zgodnie z przeznaczeniem oraz rozliczone zgodnie z obowiązującymi przepisami.

Instytut otrzymał w 2018 r. dotację podmiotową na utrzymanie potencjału badawczego w kwocie 5987,1 tys. zł oraz 83 tys. zł dotacji na badania naukowe lub prace rozwojowe oraz zadania z nimi związane, służące rozwojowi młodych naukowców oraz uczestników studiów doktoranckich dla młodych naukowców, tzw. „dotację dla młodych naukowców”. Dotacja dla młodych naukowców została wykorzystana w całości na prace przygotowawcze do wszczęcia przewodu doktorskiego nt. „Badania emisji hałasu maszyn z zastosowaniem mobilnego systemu pomiarowego” oraz na zadanie badawcze nt. „Badanie możliwości zastosowania obuwia do ochrony przed drganiami działającymi w sposób ogólny przenoszony przez stopy”.

(akta kontroli tom XI, str. 37-459)

Kontrolą objęto wnioski, na podstawie których przyznano subwencję na 2019 r. oraz 2020 r. W latach 2019-2020 (I półrocze) Instytut otrzymał dwie subwencje na utrzymanie i rozwój potencjału badawczego, w tym na prowadzenie działalności naukowej, realizację inwestycji w obszarze działalności naukowej, kształcenie w szkole doktorskiej, komercjalizację wyników działalności naukowej oraz know-how związanego z tymi wynikami. Subwencje zostały przyznane na podstawie danych wprowadzonych do Systemu Informacji o Nauce i Szkolnictwie Wyższym POLON zgodnie z art. 368 ustawy *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*. W 2019 r. CIOP-PIB wydatkował 7544,2 tys. zł z czego 1857,4 tys. zł pochodziło z niewykorzystanych środków z dotacji za 2018 r. Środki z subwencji Instytut wydatkował na utrzymanie i rozwój potencjału badawczego. Niewykorzystane środki w ramach subwencji (różnica w kwocie przyznanej w roku 2019, a kwotą wydatkowaną), tj. 990,3 tys. zł nie podlegały zwrotowi do budżetu państwa i stanowiły element wyniku finansowego kontrolowanej jednostki. W powyższym zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

Sprawozdanie z wykorzystania subwencji za 2019 r. zostało złożone terminowo w systemie POLON 26 czerwca 2020 r. Na dzień 30 kwietnia 2020 r. CIOP-PIB wydatkował 1704,6 tys. zł z subwencji otrzymanej na 2020 r.

(akta kontroli tom XI, str. 460-492)

2.1.2. W latach 2019-2020 (I półrocze) CIOP-PIB nie składał wniosków dotyczących inwestycji związanych z kształceniem oraz działalnością naukową.

(akta kontroli tom XI, str. 36)

2.1.3. W latach 2017-2020 (I półrocze) Instytut realizował dziewięć zadań finansowanych z udziałem środków pochodzących z budżetu Unii Europejskiej albo niepodlegających zwrotowi środków z pomocy udzielanej przez państwa członkowskie Europejskiego Porozumienia o Wolnym Handlu (EFTA), albo z innych

⁵⁶ Komunikat MNiSW z dnia 9 czerwca 2020 r. o wysokości subwencji ze środków finansowych na utrzymanie i rozwój potencjału badawczego przyznanych na rok 2020.

środków pochodzących ze źródeł zagranicznych niepodlegających zwrotowi, na które otrzymał kwotę 338,4 tys. euro i w całości wykorzystał.

Badaniem objęto dwa projekty dofinansowane ze środków zagranicznych⁵⁷, tj. jeden na kwotę 43,9 tys. euro realizowany w ramach Konkursu Europejskiego Komitetu Normalizującego CEN/TC 137/WG 3 (w terminie 1 stycznia 2013 r. – 31 grudnia 2018 r.); drugi na kwotę 20,5 tys. euro z programu Erasmus+ 2014-2020 (w terminie 1 października 2015 r. – 30 września 2017 r.). W ww. projektach nie stwierdzono nieprawidłowości.

(akta kontroli tom XI, str. 493-670, tom XII, str. 1-140)

2.2. Działalność komercyjna Instytutu

2.2.1. W latach 2017-2020 (do kwietnia) Instytut wykonał 19 228 usług o charakterze komercyjnym⁵⁸. Łączna wartość usług netto na rzecz podmiotów zewnętrznych wynosiła 30 440 tys. zł⁵⁹. Wynik finansowy działalności komercyjnej wyniósł: 1313,7 tys. zł w 2017 r., 2997,7 tys. zł w 2018 r., 1283,9 tys. zł w 2019 r. Działalność komercyjna CIOP-PIB w latach 2017-2020 obejmowała m.in.:

- umowy z ZUS w zakresie realizacji „Programu dofinansowania działań skierowanych na utrzymanie zdolności do pracy przez cały okres aktywności zawodowej, prowadzonych przez płatników składek” – 7450 ocen projektów, 4502 odbiory zrealizowanych projektów, 200 wizyt monitorujących, 404 kontrole trwałości projektów o wartości 17 123 tys. zł;
- działalność w ramach akredytowanych laboratoriów badawczych i wzorcujących – łącznie 1305 badań w ramach posiadanej akredytacji, 658 wydanych świadectw wzorcowania o wartości 5537 tys. zł;
- prace eksperckie – łącznie 2098 o wartości 2846 tys. zł;
- działalność edukacyjną w zakresie bhp – studia podyplomowe – 314 słuchaczy, szkolenia – 49 stacjonarnych szkoleń okresowych, 70 szkoleń problemowych, 40 szkoleń specjalistycznych o wartości 2230 tys. zł;
- działalność w zakresie certyfikacji – 160 certyfikatów oceny typu WE, 32 certyfikatów na zgodność z normą, 488 certyfikatów badania typu UE, 114 kontroli w ramach nadzoru nad produkcją wyrobów, pięciu certyfikatów wyrobów na zgodność z normą, trzy certyfikaty na znak ERGO GLOVES, 74 procesy certyfikacji kompetencji osób, 391 nadzorów nad certyfikatami kompetencji osób o wartości 1560 tys. zł.
- działalność wdrożeniową – 40 podmiotów o wartości 476,7 tys. zł,
- działalność wydawniczą – 153 podmioty o wartości 361 tys. zł;
- działania wspomagające promowanie bhp – dwa działania o wartości 34,8 tys. zł.

(akta kontroli tom XII, str. 141-147, 151-163)

W latach 2017-2020 CIOP-PIB uzyskał ujemny wynik finansowy na wymienionej wyżej działalności w 14 przypadkach (dwa w 2017 r., trzy w 2018 r., siedem w 2019 r. oraz dwa w 2020 r.). W 2017 r. ujemny wynik finansowy uzyskały działalności: edukacyjna w zakresie bhp – studia podyplomowe (34,9 tys. zł) oraz działalność wydawnicza (237,7 tys. zł). W 2018 r. ujemny wynik finansowy uzyskały działalności: edukacyjna w zakresie bhp – studia podyplomowe (16,5 tys. zł), działalność wydawnicza (236,8 tys. zł) oraz działania wspomagające promowanie bhp (10,3 tys. zł). W 2019 r. ujemny wynik finansowy uzyskały działalności: w zakresie certyfikacji (33,8 tys. zł), działalność edukacyjna w zakresie bhp – studia

⁵⁷ Projekty wybrane do próby na podstawie kryteriów: najwyższa wartość dofinansowania, projekt badawczo - rozwojowy z elementem wdrożenia, projekt zakończony i rozliczony najpóźniej w 2018 r.

⁵⁸ W 2017 r. - 4784; w 2018 r. - 8185; w 2019 r. - 5276 oraz w 2020 r. - 983.

⁵⁹ W 2017 r. 6424 tys. zł, w 2018 r. 12 679 tys. zł, w 2019 r. 9129 tys. zł, do kwietnia 2020 r. 2208 tys. zł.

podyplomowe (15,5 tys. zł) oraz szkolenia (78,6 tys. zł); działalność wydawnicza (540,8 tys. zł); działalność wdrożeniowa (5,6 tys. zł); konferencja (32,4 tys. zł); wizyty studyjne (31,3 tys. zł).

Kontrolą objęto po pięć usług o charakterze komercyjnym z każdego roku (po trzy z dodatnim wynikiem finansowym i po dwie z ujemnym wynikiem finansowym. W latach 2017-2019 ujemny wynik finansowy dotyczył: działalności edukacyjnej w zakresie bhp – studia podyplomowe oraz działalności wydawniczej. W przypadku działalności edukacyjnej kalkulację kosztów Instytut przeprowadzał na podstawie analiz podobnych zadań w latach wcześniejszych. Jak wyjaśnił wicedyrektor CIOP-PIB ds. ekonomiczno-administracyjnych, straty powstały z powodu niższej liczby słuchaczy w stosunku do planowanej oraz rezygnacji. Jednak przychód z opłat pokrywa koszty bezpośrednio i w dużej części pośrednio, co oznacza, że działania CIOP-PIB są ekonomicznie uzasadnione, a studia podyplomowe prowadzone przez Instytut wspólnie z Politechniką Warszawską przynoszą także korzyści pozaekonomiczne. NIK nie podziela powyższych wyjaśnień, zwracając uwagę, że prowadzenie kalkulacji kosztów na podstawie analiz z lat ubiegłych nie sprzyjało osiąganiu przez Instytut wymiernych efektów działalności, bowiem łączna strata na tej działalności w okresie objętym kontrolą wyniosła 46,3 tys. zł.

W zakresie działalności wydawniczej w 2017 r. CIOP-PIB nie posiadał kalkulacji kosztów z uwagi na ofertę współpracy, której podjęcie warunkowało akceptację jej zapisów. W 2018 r. wycena ustalana była na podstawie cennika wydawnictw CIOP-PIB.

W 2020 r.⁶⁰ ujemny wynik finansowy dotyczył szkoleń, których wycena ustalana była na podstawie przeprowadzenia podobnych zadań w latach wcześniejszych; oraz umowy⁶¹ z ZUS, której wycena została narzucona przez ZUS.

W latach 2017-2020 wycena usług z dodatnim wynikiem finansowym ustalana była na podstawie kosztorysu przygotowanego przez CIOP-PIB, wyceny narzuconej przez ZUS oraz przeprowadzenia podobnych zadań w latach wcześniejszych.

(akta kontroli tom XII, str. 164-375, tom XIII, str. 1-263)

2.2.2. W latach 2017-2019 Instytut dokonał sprzedaży 17 rzeczowych składników majątku trwałego. Z tego tytułu osiągnął łączny przychód w kwocie 65,5 tys. zł, w tym w 2017 r. - 29,7 tys. zł; w 2018 r. - 15,6 tys. zł; w 2019 r. - 20,2 tys. zł.

Szczegółowym badaniem objęto trzy umowy sprzedaży składników aktywów trwałych⁶²: dwóch samochodów osobowych (w 2017 r. i w 2019 r.) i wyważarki z układem pomiarowym (w 2019 r.) na łączną kwotę 48 tys. zł. Stwierdzono, że Instytut w przypadkach sprzedaży aut osobowych ustalił przy pomocy rzeczoznawcy cenę środków trwałych przy uwzględnieniu ich aktualnej wartości rynkowej. Cena oszacowania była ceną wywoławczą w przeprowadzonych przetargach, co było zgodne z art. 5 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 5 października 1993 r. *w sprawie zasad organizowania przetargu na sprzedaż środków trwałych przez przedsiębiorstwa państwowe oraz warunków odstąpienia od przetargów*⁶³. Przyjęto pisemny tryb zgłaszania ofert. W przetargu na sprzedaż samochodów w 2017 r. wpłynęła jedna oferta, która została uznana przez Komisję przetargową za ważną; a w 2018 r. wpłynęły dwie oferty, spośród których Komisja przetargowa wybrała ofertę z najwyższą zaproponowaną ceną. W sprzedaży składników majątku trwałego, tj. samochodów osobowych zostały spełnione wszystkie warunki określone ww. rozporządzeniu.

⁶⁰ Dane z 30 kwietnia 2020 r.

⁶¹ W zakresie realizacji „Programu dofinansowania działań skierowanych na utrzymanie zdolności do pracy przez cały okres aktywności zawodowej, prowadzonych przez płatników składek”.

⁶² Umowy nr: EZ/1/VIII/2017, TA/1/2019, EZ/1/III/2019.

⁶³ Dz. U. nr 97, poz. 443.

W przypadku wyważarki z układem pomiarowym, cena wywoławcza została ustalona 20 listopada 2017 r. przez przedstawiciela prywatnej firmy specjalizującej się w sprzedaży tego typu sprzętu, tj. „SCHENCK – RoTec Polska” na kwotę 11 tys. zł netto. Dopiero 19 listopada 2018 r., czyli rok po oszacowaniu ceny, CIOP-PIB udostępnił ofertę sprzedaży wyważarki na portalu aukcyjnym Allegro.pl. Nie było ofert kupna. Przedstawiciel firmy dokonujący wyceny 12 grudnia 2018 r. wyraził chęć zakupu urządzenia za oszacowaną przez siebie kwotę. Była to jedyna oferta, która wpłynęła do Instytutu i została przyjęta przez Komisję przetargową. W tym przypadku Instytut nie ustalił ceny oszacowania środka trwałego przy uwzględnieniu jego aktualnej wartości rynkowej, co było sprzeczne z art. 5 ust. 1 rozporządzenia *w sprawie zasad organizowania przetargu (...)*, zgodnie z którym przed przystąpieniem do przetargu sprzedawca ustala cenę oszacowania środków trwałych przy uwzględnieniu ich aktualnej wartości rynkowej. Wycena ta może być dokonana przez rzeczoznawców”.

Zastępca dyrektora ds. ekonomiczno-administracyjnych Instytutu wyjaśnił, że sprzedawca ustala cenę środka trwałego w sposób dowolny. NIK nie podziela tych wyjaśnień, zwracając uwagę, że obowiązek ustalenia ceny oszacowania środka spoczywał na Instytucie, a nie na firmie zewnętrznej.

(akta kontroli tom XIII, str. 264-425)

2.3. Udzielanie zamówień publicznych

W okresie objętym kontrolą Instytut przeprowadził łącznie 102 postępowania o udzielenie zamówień publicznych (2017 r. – 22; 2018 r. – 25, 2019 r. – 40; 2020 r. – 15) w oparciu o regulacje ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. *Prawo zamówień publicznych*⁶⁴ (dalej PZP). Udzieleniem zamówienia publicznego zakończyło się 75 spośród 102 postępowań. W ich wyniku zawarto 147 umów, w ramach postępowań wszczynanych w kolejnych latach było to odpowiednio 30, 32, 60 i 25 umów.

(akta kontroli tom X str. 334-356)

CIOP-PIB⁶⁵ nie był zobowiązany do sporządzania planu postępowań o udzielenie zamówień, jakie przewiduje przeprowadzić w danym roku finansowym. Był natomiast zobowiązany do przekazywania Prezesowi Urzędu Zamówień Publicznych rocznych sprawozdań o udzielonych zamówieniach. Sprawozdania za lata 2017-2019 zostały prawidłowo sporządzone i przekazane w terminie.

(akta kontroli tom X str.334-343)

Instytut posiadał regulacje wewnętrzne w zakresie udzielania zamówień publicznych⁶⁶. Określono w nich warunki udzielania zamówień publicznych, do których mają zastosowanie przepisy ustawy PZP oraz do których nie mają zastosowania, a także udzielania zamówień na usługi społeczne i inne szczególne usługi, wymienione w załączniku XIV do Dyrektywy 2014/24/UE, jeżeli ich wartość jest równa lub wyższa niż wyrażona w złotych równowartość kwoty 30 tys. euro i mniejsza niż wyrażona w złotych równowartość kwoty 750 tys. euro.

(akta kontroli tom VII str. 1-92)

Szczegółową kontrolą objęto osiem zamówień publicznych⁶⁷, w wyniku których zawarto 13 umów o łącznej wartości 13 002,2 tys. zł. i wydatkowano 8486 tys. zł. Dwa spośród zamówień publicznych objętych próbą zostały udzielone w trybie

⁶⁴ Dz. U. z 2019 r. poz. 1843, ze zm.

⁶⁵ CIOP-PIB będąc Zamawiającym, o którym mowa w art. 3 ust. 1 pkt 3 ustawy PZP nie był objęty wymogiem sporządzania planów postępowań o udzielenie zamówień, gdyż obejmuje on podmioty będące zamawiającymi na podstawie art. 3 ust. 1 pkt 1 i 2 ustawy PZP.

⁶⁶ Zarządzenie nr 3/2019 Dyrektora CIOP-PIB z dnia 18 lutego 2019 r. w sprawie wprowadzenia „Instrukcji postępowania przy udzielaniu zamówień publicznych w CIOP-PIB” oraz Zarządzenie nr 11/2017 Dyrektora CIOP-PIB z dnia 7 grudnia 2017 r. w sprawie wprowadzenia „Regulaminu przygotowania i przeprowadzenia postępowań o udzielenie zamówień publicznych na usługi społeczne i inne szczególne usługi w CIOP-PIB o wartości od 30 tys. euro do 750 tys. euro”

⁶⁷ Dwa zamówienia udzielone zostały w trybach podstawowych, pięć w trybach nie podstawowych i jedno z wyłączeniem stosowania ustawy PZP.

przetargu nieograniczonego i dotyczyły robót budowlanych. W ramach zamówienia *Kompleksowa modernizacja energetyczna budynku Centralnego Instytutu Ochrony Pracy – Państwowego Instytutu Badawczego* umowa została podpisana 21 czerwca 2017 r. i opiewała na kwotę 5226 tys. zł. Wynagrodzenie zostało wypłacone wykonawcy w pełnej wysokości. W ramach zamówienia *Wykonanie robót remontowo-budowlanych i adaptacyjnych pomieszczeń laboratoryjnych i biurowych w budynku „A” CIOP-PIB w Warszawie* umowy na dwie części zamówienia zostały podpisane 21 listopada 2018 r. i opiewały na łączną kwotę 1318,9 tys. zł. Wynagrodzenie zostało wypłacone wykonawcy również w pełnej wysokości. W wyniku przeprowadzonego badania nie stwierdzono nieprawidłowości w zakresie przygotowania i przeprowadzenia postępowań, wyboru wykonawców oraz realizacji i rozliczenia umów.

(akta kontroli tom VII str. 397-409; 421-434)

Trzy zamówienia objęte próbą zostały udzielone w oparciu o procedurę obejmującą zamówienia na usługi społeczne w trybie art. 138o ustawy PZP. Były to postępowania: *Świadczenie usług medycznych z zakresu medycyny pracy wraz z dodatkową opieką medyczną w Warszawie i w Łodzi* (dwie umowy z dnia 31 lipca 2019 r. na łączną kwotę 2787,2 tys. zł, łączne wydatkowanie: 976,8 tys. zł); *Usługa przeprowadzenia kompleksowej diagnozy społeczno-zawodowej* (umowa z dnia 3 września 2019 r. na łączną kwotę 1102,6 tys. zł, wydatkowanie: 145,4 tys. zł); *Usługa ochrony osób i mienia w Warszawie i w Łodzi* (dwie umowy z dnia 26 lutego 2020 r. na łączną kwotę 1419,9 tys. zł, łączne wydatkowanie: 197,2 tys. zł).

Jedno zamówienie - *Usługa sprzątnia w Warszawie i w Łodzi* zostało udzielone w trybie zapytania o cenę. Przedmiot oraz wartość zamówienia uzasadniały wybór zastosowanego trybu udzielenia zamówienia. Umowy (dla trzech części zamówienia) zostały podpisane 4 stycznia 2018 r. i opiewały na łączną kwotę 760,2 tys. zł i zostały wykonane w całości.

(akta kontroli tom VII str. 322-396; 410-420)

Jedno zamówienie - *Przeprowadzenie badań ankietowych dotyczących monitoringu warunków pracy, zdrowia psychicznego i dobrostanu w pracy, obejmujących trzy pomiary, na ogólnopolskiej próbie pracowników (N = 750)* zostało udzielone bez stosowania ustawy PZP (na podstawie art. 4d ust. 1 pkt 1). Umowa została podpisana 11 maja 2020 r. na kwotę 289,1 tys. zł. W okresie objętym kontrolą nie ponoszono wydatków w jej ramach. Wartość zamówienia została ustalona poprzez rozeznanie cen rynkowych. Prośba o oszacowanie kosztów realizacji zamówienia została skierowana drogą elektroniczną do sześciu potencjalnych wykonawców. Propozycja wyceny została przesłana tylko przez jednego w nich, z którym następnie zawarto umowę. Nie podejmowano próby pozyskania innych ofert.

(akta kontroli tom VII str. 444-495)

Jedno zamówienie - *Dostawa samochodu osobowego*, zostało udzielone w trybie z wolnej ręki. Tryb ten zastosowano na podstawie art. 67 ust. 1 pkt 4 ustawy PZP, gdyż w dwóch przetargach nieograniczonych prowadzonych uprzednio nie zostały złożone żadne oferty. Umowa z dnia 14 listopada 2018 r. została wykonana w pełnej kwocie 98,4 tys. zł.

(akta kontroli tom VII str. 435-443)

W wyniku przeprowadzonego badania nie stwierdzono nieprawidłowości w zakresie przygotowania i przeprowadzenia postępowań, wyboru wykonawców oraz realizacji i rozliczenia umów w trybach niepodstawowych oraz z wyłączeniem stosowania ustawy PZP. Przesłanki wyboru zastosowanych trybów udzielenia zamówienia zostały spełnione w przypadku wszystkich postępowań objętych próbą.

(akta kontroli tom X str. 300-331)

2.4. Prawdliwość i rzetelność prowadzenia ksiąg rachunkowych

2.4.1. W CIOP-PIB obowiązywała polityka rachunkowości wprowadzona przez Dyrektora Instytutu 1 stycznia 2017 r.⁶⁸ Dokumentacja opisująca przyjęte zasady (politykę) rachunkowości w Instytucie spełniała wymogi określone w art. 10 ustawy z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości⁶⁹. Odpowiedzialność za wykonywanie obowiązków w zakresie rachunkowości została powierzona głównemu księgowemu przez Dyrektora CIOP-PIB pismem z dnia 14 maja 2009 r.

W Instytucie do prowadzenia ksiąg rachunkowych od 1 stycznia 2013 r. stosuje się system finansowo – księgowy SIMPLE.ERP. Organizacja rachunkowości i system kontroli zapewniał w sposób racjonalny prawidłowość prowadzenia ksiąg rachunkowych.

(akta kontroli tom XIV, str. 1-204)

2.4.2. Badaniem⁷⁰ objęto 49 dowodów księgowych za lata 2017–2019 na kwotę 10 136 tys. zł⁷¹, wybranych przy pomocy Pomocnika Kontrolera. W 10 przypadkach na kwotę 1236,3 tys. zł⁷² stwierdzono brak informacji w opisie faktury dotyczącej rzeczywistej daty odbioru towaru lub wykonania usługi, co było niezgodne z § 7 „Procedury oceny celowości ponoszonych wydatków, kontroli ich zgodności z planem finansowym Instytutu oraz sposobu wykorzystania wyników oceny i kontroli” stanowiącej Załącznik do Zarządzenia Nr 19/2016 Dyrektora CIOP-PIB z dnia 29 grudnia 2015 r. Zastępca Dyrektora ds. Ekonomiczno-Administracyjnych Instytutu wyjaśnił, że terminy odbioru towaru lub wykonania usługi znajdują się w protokole odbioru, a wpisywanie spraw oczywistych na fakturze jest zbędne. NIK nie podziela powyższych wyjaśnień, zwracając uwagę, iż protokoły odbioru nie stanowiły integralnej części faktury, a w ww. Procedurze wyraźnie wskazano, że opis ten ma znajdować się na dowodzie księgowym.

(akta kontroli tom XIV, str. 205-272)

2.4.3. Instytut opracował instrukcję inwentaryzacji wprowadzoną Zarządzeniem Dyrektora CIOP-PIB nr 18/93 w sprawie powołania Komisji Inwentaryzacyjnej oraz wprowadzenia „Instrukcji w sprawie szczegółowych zasad sposobu przeprowadzania inwentaryzacji składników majątkowych w Instytucie”⁷³. Instrukcja określa m. in. przedmiot, terminy i formy przeprowadzenia inwentaryzacji. Zasady inwentaryzacji zostały opisane również w polityce rachunkowości CIOP-PIB. W latach 2018-2019 Instytut przeprowadzał inwentaryzację środków trwałych.

Z przekazanej podczas kontroli dokumentacji, tj. protokołu z 27 stycznia 2020 r. w sprawie uzgodnienia środków trwałych, wartości niematerialnych i prawnych i ewidencji ilościowej przedmiotów wyposażenia na dzień 31 grudnia 2019 r. (Ogółem) wynika, że inwentaryzacja była przeprowadzona na podstawie pkt 6 „Zasady Inwentaryzacji” polityki rachunkowości CIOP-PIB; ppkt 3 środki trwałe, w latach, w których nie przeprowadza się spisu z natury, inwentaryzowane są w formie uzgodnienia i weryfikacji stanu na koniec roku obrotowego. Natomiast zgodnie z instrukcją w sprawie szczegółowych zasad i sposobu przeprowadzania

⁶⁸ Zarządzenie nr 3/2017 Dyrektora CIOP-PIB z dnia 10 stycznia 2017 roku w sprawie wprowadzenia Zakładowego Planu Kont, ze zm.

⁶⁹ Dz. U. z 2019 r. poz. 351, ze zm.

⁷⁰ Badanie dotyczyło oceny w zakresie zgodności, dotyczącej poprawności formalnej zapisów dowodów księgowych (niepoprawne dowody/zapisy w zakresie danych identyfikacyjnych, opisu lub wartości operacji, dat operacji, dowodu, zapisu); błędów w zakresie mechanizmów kontroli dotyczącej akceptacji (merytorycznej i formalno-rachunkowej), wskazania dekretacji lub okresów księgowania, nanoszenie korekt i poprawek, zatwierdzania; błędów z ciągłości zapisów w dzienniku, pomijanie kont rozrachunkowych przy księgowaniu zakupów oraz terminowości księgowania dowodów księgowych.

⁷¹ 2503 tys. zł w 2017 r., 4660 tys. zł w 2018 r., 2973 tys. zł w 2019 r.

⁷² Dowody księgowe nr: 9/2017, 005/2017, 006/2017, FA/5488/2017, 336/2017, PP/3/1809, 180931100008782, 8/12/2018, 196/2018, FC/0065/04/2019.

⁷³ Zarządzenie nr 18/93 Dyrektora CIOP-PIB z dnia 29 listopada 1993 roku w sprawie powołania Komisji Inwentaryzacyjnej oraz wprowadzenia „Instrukcji w sprawie szczegółowych zasad sposobu przeprowadzania inwentaryzacji składników majątkowych w Instytucie.

inwentaryzacji składników majątku w Instytucie, stanowiącą załącznik do Zarządzenia nr 18/93 Dyrektora CIOP terminem inwentaryzacji środków trwałych w tym budynków z przynależnym do nich stałym wyposażeniem jest 30 listopada.

Zastępca dyrektora ds. ekonomiczno-administracyjnych wyjaśnił, że weryfikacja sald środków trwałych, wartości niematerialnych i prawnych oraz wyposażenia ujętych w protokole z 27 stycznia 2020 r. była przeprowadzona 31 grudnia 2019 r., tak by była możliwość uzgodnienia z księgami rachunkowymi po zaksięgowaniu dokumentacji finansowej za grudzień 2019 r. Zaznaczył, że zgodnie z zapisami polityki rachunkowości – rozdział 6 „Zasady inwentaryzacji” ppkt 3 weryfikacji dokonuje się na koniec roku obrotowego, natomiast w instrukcji w sprawie szczegółowych zasad i sposobu przeprowadzenia inwentaryzacji składników majątku w Instytucie zapisane jest, że uzgodnienie ewidencji ma się odbyć do 31 grudnia, co oznacza stan na dany dzień. Jednocześnie w ww. zarządzeniu w uwagach zapisane jest: „Różne okoliczności mogą być przyczyną konieczności przeprowadzenia inwentaryzacji w innych terminach niż podane na tablicy (...)”.

W opinii CIOP-PIB nie zachodzi konieczność zmiany instrukcji, o której mowa w zarządzeniu nr 18/93 Dyrektora CIOP-PIB z uwagi na jej zgodność z obowiązującymi przepisami prawa. NIK zauważa jednak, że zarządzenie w sprawie inwentaryzacji nie było aktualizowane od 1993 r., a w przyjętej polityce rachunkowości w zakresie inwentaryzacji zawarto już inne zapisy niż w wspomnianym zarządzeniu, np. dotyczące terminów i sposobu przeprowadzenia inwentaryzacji.

(akta kontroli tom XIV, str. 1, 273-283, 306-307, 470-473)

Zgodnie z załącznikiem nr 1 do Zarządzenia Dyrektora CIOP-PIB nr 8/2018 z dnia 15.06.2018 r. „Wykaz pól spisowych i zespołów spisowych oraz terminów przeprowadzania spisu z natury środków trwałych, przedmiotów wyposażenia i mebli w Instytucie w 2018 r. wg stanu na dzień 31.08.2018 r.”, terminy rozpoczęcia i zakończenia inwentaryzacji zostały wyznaczone na 3 września – 26 września 2018 r.⁷⁴. Zgodnie z załącznikiem nr 1 do Zarządzenia Dyrektora CIOP-PIB nr 12/2019 z dnia 22.10.2019 r. „Wykaz pól spisowych, zespołów spisowych, metody inwentaryzacji, terminy rozpoczęcia i zakończenia inwentaryzacji zostały wyznaczone na 22 stycznia – 7 luty 2019 r.”⁷⁵

Zgodnie z polityką rachunkowości CIOP-PIB w pkt. 6. „Zasady Inwentaryzacji – Inwentaryzację składników aktywów - z wyłączeniem aktywów pieniężnych, produkcji w toku, materiałów, towarów i produktów gotowych – rozpoczyna się nie wcześniej niż trzy miesiące przed końcem roku obrotowego, a kończy do 15 dnia następnego roku”.

Zastępca Dyrektora ds. Ekonomiczno-Administracyjnych wyjaśnił, że w każdym czasie, na podstawie zarządzenia kierownika jednostki, może zostać przeprowadzona inwentaryzacja obejmująca całość aktywów i pasywów jednostki oraz może mieć charakter wybiórczy, obejmując zasięgiem jedynie niektóre elementy posiadanego majątku. Ustalając pozaustawowy termin inwentaryzacji w jednostce należy wziąć pod uwagę aby ustalona przez kierownika data pozwalała na porównanie stanu rzeczywistego z prowadzoną przez jednostkę ewidencją księgową. Ponadto decyzja ustalająca terminy spisu z natury środków trwałych wg stanu na 3 sierpnia 2018 r. z terminem rozpoczęcia we wrześniu 2018 r. została

⁷⁴ Pole spisowe NA; pole spisowe NB; pole spisowe NC; pole spisowe NE; pole spisowe NO, SO; pole spisowe NM, NZ; pole spisowe SZ, LM, SL; pole spisowe - Środki trwałe CIOP - PIB u obcych użytkowników; pole spisowe - Środki trwałe obce w CIOP - PIB

⁷⁵ Środki trwałe obce w CIOP - PIB, termin rozpoczęcia inwentaryzacji – 22.01.2019 r., termin zakończenia inwentaryzacji – 24.01.2019 r.; środki trwałe, wartości niematerialne i prawne, ewidencja przedmiotów wyposażenia), termin rozpoczęcia inwentaryzacji – 27.01.2019 r., termin zakończenia inwentaryzacji – 07.02.2019 r.

podjęta ze względu na intensywność prac merytorycznych w okresie październik – grudzień w związku z realizacją Programu wieloletniego. Z ustaleń kontroli wynika, że inwentaryzacja nie została przeprowadzona w wyniku wyjątkowych okoliczności lecz była to inwentaryzacja planowa.

Dodatkowo w opinii CIOP-PIB rozpoczęcie inwentaryzacji 22 oraz 27 stycznia 2019 r. wynikało z zasadności zaksięgowania dokumentacji za miesiąc grudzień 2019 r., która spływa do Instytutu do 20 stycznia 2020 r.

(akta kontroli tom XIV, str.287-290, 312-318, 470-473)

W sprawozdaniach zespołów spisowych w pkt 3 – Omówienie spisu: (stwierdzenie usterki w zakresie składowania i konserwacji składników majątku, przyczyny stwierdzonych nieprawidłowości oraz uwagi i wnioski usprawniające prace na tym odcinku) nie wskazano żadnych uwag, pomimo iż na arkuszach spisowych⁷⁶ występowały różnice między stanem faktycznym a księgowym.

Zastępca Dyrektora ds. Ekonomiczno-Administracyjnych wyjaśnił, że ze sprawozdania z przeprowadzonej inwentaryzacji aktywów trwałych i obrotowych Instytutu w 2018 r. wynika, że nie stwierdzono niedoborów i nadwyżek środków trwałych w Instytucie. Wyjaśnił również, że zespoły spisowe nie wypełniały w sprawozdaniach pkt. 3 z uwagi na fakt, że takie zdarzenia nie miały miejsca. Ponadto zaznaczył, że powołana w 2018 r. Komisja Inwentaryzacyjna stwierdziła przemieszczenia środków trwałych pomiędzy poszczególnymi komórkami organizacyjnymi oraz wnioskuje o dokonanie zmian miejsca użytkowania środków trwałych zgodnie z ich występowaniem. Wnioski Komisji zostały wykonane i dokonano zmian w ewidencji księgowej dokumentami „zmiana miejsca użytkowania”. NIK nie podziela przedstawionych w tym zakresie wyjaśnień, zwracając uwagę na występowanie różnic między stanem faktycznym a księgowym, których nie wykazano w uwagach w sprawozdaniach zespołów spisowych.

(akta kontroli tom XIV, str.291-311, 319-467)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. Instytut przed przystąpieniem do przetargu nie ustalił ceny oszacowania wywazarki z układem pomiarowym przy uwzględnieniu jej aktualnej wartości, co było niezgodne z art. 5 ust. 1 rozporządzenia w sprawie zasad organizowania przetargu na sprzedaż środków trwałych przez przedsiębiorstwa państwowe oraz warunków odstąpienia od przetargów.
2. Od 1993 r. nie dostosowano zarządzenia Dyrektora CIOP-PIB nr 18/93 *w sprawie powołania Komisji Inwentaryzacyjnej oraz wprowadzenia „Instrukcji w sprawie szczegółowych zasad sposobu przeprowadzenia inwentaryzacji składników majątkowych w Instytucie”* do później wydawanych regulacji wewnętrznych w tym zakresie.
3. W 2018 r. termin ustawowy inwentaryzacji środków trwałych, przedmiotów wyposażenia i mebli nie został dotrzymany.
4. W arkuszach spisowych z przeprowadzonej inwentaryzacji nie wyjaśniono stwierdzonych różnic.

OCENA CZĄSTKOWA

CIOP-PIB prawidłowo wykorzystywał środki z dotacji na działalność statutową oraz subwencji, a także je rozliczał. Instytut udzielał zamówień publicznych zgodnie

⁷⁶ Nr NC/2018/ST, nr NCW/2018/ST, nr TP/2018/ST, nr LM/2018/ST.

z ustawą PZP oraz regulacjami wewnętrznymi. Stwierdzone nieprawidłowości nie miały istotnego wpływu na prowadzoną działalność.

OBSZAR

3. Realizacja Programu Wieloletniego „Poprawa bezpieczeństwa i warunków pracy”

Opis stanu faktycznego

3.1. Przygotowanie i realizacja zadań w zakresie służb państwowych objętych Programem Wieloletnim

Program Wieloletni „Poprawa bezpieczeństwa i warunków pracy” - IV etap został ustanowiony na podstawie uchwały nr 203/2015 Rady Ministrów z dnia 26 października 2015 roku. Głównym Wykonawcą i Koordynatorem Programu był CIOP-PIB.

3.1.1. Celem głównym Programu było opracowanie innowacyjnych rozwiązań organizacyjnych i technicznych, ukierunkowanych na rozwój zasobów ludzkich oraz nowych wyrobów, technologii, metod i systemów zarządzania, których wykorzystanie przyczyni się do znaczącego ograniczenia liczby osób zatrudnionych w warunkach narażenia na czynniki niebezpieczne, szkodliwe i uciążliwe oraz ograniczenia związanych z nimi wypadków przy pracy, chorób zawodowych i wynikających z tego strat ekonomicznych i społecznych.

Cel Programu wieloletniego był realizowany w ramach dwóch części:

- część A - program realizacji zadań w zakresie służb państwowych, finansowany ze środków będących w dyspozycji ministra właściwego do spraw pracy w wysokości 62 000 tys. zł;
- część B - program realizacji badań naukowych i prac rozwojowych, finansowany ze środków będących w dyspozycji ministra właściwego do spraw nauki w wysokości 31 500 tys. zł.

(akta kontroli tom X str.297)

Tematyka zaplanowana do realizacji w ramach Programu została określona przez CIOP-PIB z wykorzystaniem propozycji zgłoszonych przez resorty, urzędy i partnerów społecznych w odpowiedzi na wystosowane przez CIOP-PIB pisma. Otrzymano odpowiedzi z propozycjami tematyki od 17 resortów, urzędów i partnerów społecznych. Na podstawie swoich analiz i konsultacji CIOP ustalił zakres zagadnień przewidzianych do realizacji. Wybór zadań został dokonany na podstawie oceny kart informacyjnych oraz założonych w nich wskaźników. Szczególny akcent kładziono na możliwe jednoznaczne określenie produktów poszczególnych zadań oraz ich rezultatów i oddziaływania.

(akta kontroli tom X str. 25-26)

Umowa o wykonanie zadań w zakresie służb państwowych objętych programem wieloletnim IV etap (dalej: umowa o wykonanie zadań) pomiędzy CIOP-PIB a MRPiPS została zawarta 10 marca 2017 r. Prace nad dokumentem rozpoczęły się z inicjatywy Instytutu. Negocjacje treści umowy były prowadzone pomiędzy Instytutem a MRPiPS w okresie styczeń-luty 2017 roku w drodze korespondencyjnej oraz poprzez kontakty robocze.

(akta kontroli tom X str. 29-117)

3.1.2. Planowane nakłady na realizację zadań w latach 2017-2019 w zakresie służb państwowych wynosiły 62 000 tys. zł (po 21 000 tys. zł w roku 2017 i 2018 oraz 20 000 tys. zł w roku 2019). W kolejnych latach realizacji programu wartość wydatkowanych i rozliczonych środków wynosiła odpowiednio 21 036,3 tys. zł⁷⁷,

⁷⁷ W tym 35 369,21 zł z odsetek bankowych i 908,27 zł ze środków własnych. Zgodnie z regulacjami umowy o wykonanie zadań, odsetki bankowe od środków przekazanych Instytutowi przez MRPiPS mogły być wykorzystane na cele realizacji zadań objętych programem.

21 029,47⁷⁸ i 20 022,1 tys. zł⁷⁹. Łączna wartość wydatkowanych i rozliczonych środków wynosiła 62 087,8 tys. zł (w tym 86,8 tys. zł z odsetek bankowych i 1 tys. zł ze środków własnych CIOP-PIB). W każdym roku realizacji Programu Instytut wykorzystał całość środków przekazanych przez MRPiPS oraz odsetek bankowych od tych środków, w związku z czym nie dokonywał zwrotów środków niewykorzystanych.

(akta kontroli tom VIII str.471; tom X str. 297)

Zgodnie z wymaganiami określonymi umową o wykonanie zadań (§ 3 umowy) Instytut prowadził wydzieloną ewidencję kosztów ponoszonych w związku z realizacją umowy. Koszty bezpośrednie stanowiły 59,1% (36 923,5 tys. zł) kosztów poniesionych w ramach realizacji części A Programu wieloletniego, w tym 45,4% (28 181,4 tys. zł) to koszty wynagrodzeń⁸⁰, 5,7% - koszty usług, 2,4% - materiałów i energii, 1,5% - aparatury. Koszty pośrednie (ogólne) stanowiły 40,9% (26 363,3 tys. zł) wydatków w ramach Programu. Struktura faktycznie zrealizowanych nakładów była zgodna z zaplanowaną w Programie wieloletnim (przesunięcia między kategoriami kosztów nie przekraczały 0,5% wartości Programu i 1,1% wartości poszczególnych kategorii).

(akta kontroli tom VIII str. 481-493)

Doboru próby kosztów dokonano w sposób celowy na podstawie wygenerowanych z systemu księgowego zapisów i odpowiadających im dowodów księgowych. W oparciu o ww. zapisy księgowe dotyczące kosztów poniesionych w ramach realizacji 18 zadań objętych próbą, do badania wytypowano 30 dowodów księgowych. Wartość kosztów objętych próbą wynosiła 1855,4 tys. zł, co stanowiło 10,7% kosztów w ramach 18 zadań objętych próbą i 3% kosztów w ramach Programu w zakresie służb państwowych. W wyniku przeprowadzonych badań stwierdzono, że wydatki ponoszono zgodnie z zasadami gospodarowania środkami publicznymi, tj. dokonywania wydatków w sposób celowy i oszczędny, a także w sposób umożliwiający terminową realizację zadań. Skontrolowane wydatki zostały faktycznie poniesione w okresie realizacji Programu na zadania związane z jego realizacją i zostały udokumentowane w sposób zapewniający ścieżkę audytu. Zamówienia były udzielane zgodnie z ustawą PZP. Postępowania na dostawy o łącznej wartości przekraczającej 30 tys. euro netto (organizowane łącznie dla wielu zadań) były prowadzone w trybie przetargu nieograniczonego z możliwością składania przez Wykonawców ofert częściowych.

(akta kontroli VIII str. 355-470)

3.1.3. Wykonawcą wszystkich 90 zadań z zakresu służb państwowych był Instytut. W celu ich realizacji Instytut korzystał z usług innych jednostek organizacyjnych i osób fizycznych, co było zgodne z umową o wykonanie zadań (§ 1 ust. 3 umowy). Instytut dokonywał wyboru wykonawców na podstawie regulacji ustawy PZP oraz regulacji wewnętrznych w zakresie udzielania zamówień publicznych. W trakcie postępowań weryfikowane były kwalifikacje/doświadczenie podmiotów ubiegających się o realizację zamówień zgodnie z zasadami określonymi w art. 22 ustawy PZP. CIOP-PIB działając jako Zamawiający określał warunki udziału w postępowaniu oraz wymagane od wykonawców środki dowodowe w sposób proporcjonalny do przedmiotu zamówienia oraz umożliwiający ocenę zdolności wykonawcy do należytego wykonania zamówienia. Pracownicy Instytutu przeprowadzający czynności w ramach postępowań, w tym również pracownicy, którym Kierownik Zamawiającego powierzył wykonanie zastrzeżonych dla siebie czynności, składali oświadczenia o bezstronności, o których mowa w art. 17 ust. 2a ustawy PZP.

⁷⁸ W tym 29 338,46 zł z odsetek bankowych i 46,17 zł ze środków własnych.

⁷⁹ W tym 22 114,14 zł z odsetek bankowych i 22,81 zł ze środków własnych.

⁸⁰ Wynagrodzenia bezosobowe stanowiły 3% wartości Programu.

Wykonawcy składali oświadczenia o przynależności lub braku przynależności do tej samej grupy kapitałowej, o której mowa w art. 24 ust. 1 pkt 23 ustawy PZP potwierdzające brak przesłanek do wykluczenia z postępowania z tego tytułu.

(akta kontroli tom VII str. 346-350)

W ramach realizacji zadań w zakresie służb państwowych Programu koszty podwykonawstwa rozumianego jako koszty usług badawczych zlecanych stronie trzeciej i stanowiących istotną część merytorycznych prac projektu wyniosły 318,8 tys. zł, co stanowiło 0,5% kosztów całkowitych poniesionych w ramach Programu⁸¹. Dodatkowo poniesiono koszty związane z zakupem innych usług w wysokości 5313,4 tys. zł, co stanowiło 5,7% kosztów Programu, materiałów i energii w wysokości 1481,4 tys. zł, co stanowiło 2,4% kosztów Programu i aparatury w wysokości 926,3 tys. zł tj. 1,5% kosztów Programu.

(akta kontroli tom VIII str. 481-493; tom IX str. 1 -264)

3.1.4. Karty informacyjne dla poszczególnych zadań zostały opracowane z określeniem takich elementów jak planowane etapy zadania i jego cele oraz okres ich realizacji, charakterystyka planowanych do realizacji prac, planowane do osiągnięcia produkty rezultaty i ich oddziaływanie, a także potencjalni odbiorcy zainteresowani wdrożeniem wyników. W kartach wskazywano również celowość podjęcia poszczególnych zadań w powiązaniu z dokumentami strategicznymi i kierunkowymi istotnymi dla polityki państwa w zakresie ochrony pracy oraz polityki naukowej. Karty informacyjne nie były modyfikowane na etapie realizacji poszczególnych zadań, a sprawozdania z ich realizacji odnosiły się każdorazowo do zakresu działań ujętego w karcie informacyjnej.

(akta kontroli tom VIII str. 3 – 354; tom X str.297)

W ramach realizacji poszczególnych zadań, sporządzane były sprawozdania merytoryczne z zakończonych etapów i podlegały one ocenie przez niezależnych recenzentów specjalizujących się w dziedzinach objętych programem. Uzyskane wyniki były przedstawiane i dyskutowane na posiedzeniach Komisji Oceny Prac Naukowych.

W celu monitorowania realizacji programu Minister utworzył Zespół Koordynacyjny, który pełnił również funkcję opiniodawczo-doradczą w stosunku do Pełnomocnika Organu Nadzorującego i Koordynatora Programu. Członkami Zespołu Koordynacyjnego byli przedstawiciele resortów i innych organów administracji państwowej, organizacji pracodawców i pracowników oraz instytucji zainteresowanych wykorzystaniem wyników Programu, a także eksperci z dziedzin wiedzy objętych Programem. Posiedzenia Zespołu odbywały się raz w roku (21 marca 2017 r., 26 marca 2018 r., 25 marca 2019 r. i 2 kwietnia 2020 r.⁸²). Zespół w swoich opiniach przesyłanych do Pełnomocnika Organu Nadzorującego pozytywnie ocenił realizację IV etapu Programu wieloletniego i stwierdził osiągnięcie założonych celów.

(akta kontroli tom X str. 227-293; 297)

3.1.5. CIOP-PIB przygotował i przekazał do MRPiPS dwa raporty roczne⁸³ i raport końcowy⁸⁴ z realizacji Programu Wieloletniego w zakresie służb państwowych w terminach określonych w umowie o realizację zadań. Raporty zawierały informacje w zakresie stopnia wykonania poszczególnych zadań oraz opis uzyskanych wyników merytorycznych. Zawarto w nich również dane dotyczące

⁸¹ Koszty związane z podwykonawstwem zostały poniesione w ramach sześciu zadań.

⁸² Ze względu na epidemię COVID-19 stacjonarne posiedzenie Komitetu nie odbyło się.

⁸³ Raporty zostały przekazane 28 lutego 2018 roku i 28 lutego 2019 roku.

⁸⁴ Raport został przekazany 28 lutego 2020 roku.

kosztów poniesionych w związku z realizacją poszczególnych zadań oraz kosztu ogółem z wyszczególnieniem kwot kosztów poniesionych z odsetek bankowych od środków finansowych otrzymanych na realizację Programu oraz środków własnych⁸⁵.

(akta kontroli tom X str. 285-293)

3.1.6. W wyniku realizacji zadań zostały wytworzone produkty o różnorodnym charakterze (rozwiązania techniczne i organizacyjne wspierające eliminowanie lub ograniczanie przyczyn powodujących wypadki przy pracy i choroby zawodowe, wytyczne, programy i materiały edukacyjne, strony internetowe, programy i aplikacje komputerowe, bazy danych wydawnictwa zwarte, artykuły naukowe i popularnonaukowe). W ramach realizacji Programu w części A przewidziano w ramach wszystkich 90 zadań wykonanie łącznie 2031 produktów podzielonych na 18 kategorii. CIOP-PIB przedstawił NIK rozliczenie wykonania 2465 produktów. Łączna liczba produktów była zatem wyższa o 21,4% od zakładanej. Przekroczono liczbę produktów szacunkowo planowanych do wykonania w 13 kategoriach. Największe przekroczenia wystąpiły w kategoriach: „Serwisy internetowe” o 172,7%, „Referaty, doniesienia, plakaty, prezentacje” o 144,9% i „Propozycje zmian w regulacjach prawnych” o 66,7%. W pozostałych 10 kategoriach przekroczenia były nie wyższe niż 32%. W pięciu kategoriach CIOP-PIB wykazał NIK liczbę zrealizowanych produktów równą z zaplanowaną. Wyniki prac badawczych w postaci metod badań trafiały do przedsiębiorstw korzystających z działalności certyfikacyjnej Instytutu. Działania upowszechniające produkty wytworzone w ramach realizowanych zadań prowadzone były również podczas targów i wystaw, a także w postaci kampanii informacyjnych, konferencji, seminariów, warsztatów, konkursów, przedsięwzięć edukacyjnych, działalności wydawniczej oraz portalu internetowego Instytutu.

(akta kontroli tom V str. 1-98; tom X str.297-299)

Szczegółowym badaniem została objęta próba 18 zadań zrealizowanych w ramach Programu wieloletniego w zakresie służb państwowych⁸⁶. Zadania te stanowiły 20%

⁸⁵ Raport końcowy zawiera informacje na temat wydatkowania środków zarówno dla roku 2019 jak i dla całego okresu realizacji Programu Wieloletniego.

⁸⁶ Próbą zostały objęte następujące zadania:

- 1.G.05 Opracowanie znormalizowanej metody pomiaru hałasu ultradźwiękowego do oceny narażenia zawodowego oraz zaleceń profilaktyki;
- 1.G.07 Opracowanie programu treningów fizycznych dla strażaków uwzględniających zmiany wydolności fizycznej zachodzące z wiekiem;
- 1.G.08 Analiza obciążeń termicznych strażaków stosujących specjalistyczną odzież oraz jej wpływ na psychofizjologiczne możliwości strażaków;
- 1.G.13 Opracowanie narzędzia komputerowego do obliczania poziomu potencjalnego narażenia pracowników na rozproszone promieniowanie nadfioletowe w procesach spawania elektrycznego;
- 2.G.06 Mobilne stanowisko do wizualizacji pola akustycznego źródeł hałasu z wykorzystaniem bezpośredniego pomiaru prędkości akustycznej w polu bliskim;
- 2.G.08 Ocena wartości kosztu fizjologicznego oraz tempa metabolizmu w celu określenia warunków zmniejszających obciążenie cieplne i fizyczne pracowników starszych;
- 2.G.09 Badanie skuteczności metod czyszczenia i dezynfekcji instalacji klimatyzacyjnych w samochodowych środkach transportu;
- 2.G.10 Ocena obciążenia pracą kobiet 55+ zatrudnionych w sektorze handlu detalicznego na stanowiskach pracy fizycznej;
- 3.G.04 Opracowanie metody modyfikacji parametrów fizykochemicznych spalin z jednostek wysokoprężnych w celu wykorzystania włókien filtracyjnych do usuwania cząstek stałych z tych spalin;
- 3.G.19 Doskonalenie systemu zarządzania akredytowanych laboratoriów badawczych i wzorcujących CIOP-PIB w zakresie kompetencji organizacyjnych oraz zapewnienia jakości wyników badań i wzorcowań poprzez uczestnictwo w porównaniach międzylaboratoryjnych;
- 3.G.20 Nadzór metrologiczny nad wyposażeniem pomiarowym stosowanym do badań związanych z bezpieczeństwem i higieną pracy oraz ochroną środowiska;
- 4.G.06 Wytyczne do działań na rzecz utrzymywania zdolności do pracy w ramach wdrażania koncepcji społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw (CSR);
- 4.G.08 Opracowanie systemu diagnozy psychologicznej oraz programu wsparcia adaptacyjnego do celów reintegracji zawodowej;
- 4.G.13 Opracowywanie i wydawanie krajowego czasopisma popularnonaukowego „Bezpieczeństwo Pracy. Nauka i Praktyka”;

wszystkich zadań w zakresie służb państwowych, zaś koszty poniesione na ich realizację stanowiły 28% ogółu kosztów. W wyniku badania stwierdzono, że Instytut zrealizował wszystkie zadania objęte próbą. Wskaźniki produktu zaplanowane do realizacji w kartach informacyjnych w liczbie 829 zostały osiągnięte w pełni w przypadku 17 z 18 zadań. W zadaniu 4.G.08 *Opracowanie systemu diagnozy psychologicznej oraz programu wsparcia adaptacyjnego do celów reintegracji zawodowej* nie zrealizowano wskaźnika pn. *Referat na konferencji krajowej*. Jednakże podjęte zostały inne działania edukacyjne i popularyzacyjne wykorzystujące wyniki zadania (warsztaty, konsultacje grupowe dla psychologów, seminarium dla doradców zawodowych) mające na celu upowszechnienie uzyskanych wyników.

(akta kontroli tom X str.23; 297; 332-333)

Wartości wskaźników produktu zaplanowane do osiągnięcia w ramach całego Programu wieloletniego w zakresie służb państwowych zostały osiągnięte. Jednak w ocenie NIK, w celu zachowania pełnej przejrzystości w zakresie sprawozdawczości z realizacji wskaźników produktu, zasadnym byłoby wprowadzenie jednolitego sposobu kategoryzowania poszczególnych produktów w Programie Wieloletnim, kartach informacyjnych poszczególnych zadań oraz w raportach z realizacji Programu. Obecnie nazewnictwo nie jest jednolite. Przykładowo w Programie został określony wskaźnik produktu pn. *Stanowiska, procedury badawcze, procedury oceny zgodności, certyfikaty* natomiast w raportach z realizacji zawarte są tablice zawierające wykazy pn. *Metody i procedury badania zgodności z wymaganiami bezpieczeństwa pracy i ochrony zdrowia oraz Stanowiska do badań spełnienia wymagań bezpieczeństwa pracy i ergonomii oraz inne*.

(akta kontroli tom X str. 333)

W okresie realizacji IV etapu Programu wieloletniego CIOP-PIB podejmował działania zmierzające do osiągnięcia założonych wartości wskaźników rezultatu. W przypadku wskaźników, które nie zostały zrealizowane do końca roku 2019 działania te kontynuowano w roku 2020. Produkty wytworzone w ramach realizacji poszczególnych zadań jak również działania podejmowane w celu ich upowszechnienia dają perspektywę na osiągnięcie założonych wskaźników rezultatu. Finalna weryfikacja ich osiągnięcia będzie możliwa po roku 2024 stanowiącym rok docelowy dla IV etapu Programu Wieloletniego w zakresie służb państwowych.

(akta kontroli tom X str. 297; 332-333)

Działania podejmowane przez CIOP-PIB w celu realizacji zadań przyczyniły się również do osiągnięcia zakładanych w kartach informacyjnych efektów wdrożenia wyników (produktów) zadań do praktyki gospodarczej lub społecznej. Jednakże ocena ich osiągnięcia jest niemożliwa ze względu na długofalowy charakter i zbyt krótki okres jaki upłynął od zakończenia realizacji IV etapu Programu.

(akta kontroli tom X str. 297; 332-333)

Zadania objęte próbą były spójne z celami wyszczególnionymi w dokumentach strategicznych i kierunkowych istotnych dla polityki państwa w zakresie ochrony pracy oraz polityki naukowej:

-
- 4.G.16 Opracowywanie i wydawanie specjalistycznych wydawnictw oraz materiałów szkoleniowych i upowszechniających wiedzę z dziedziny bezpieczeństwa, higieny pracy i ergonomii;
 - 4.G.18 Gromadzenie zasobu katalogu bibliotecznego, doskonalenie klasyfikacji tematycznej i udostępniania informacji oraz wyszukiwania tematycznego z zastosowaniem specjalistycznego tezauryś dziedziny „Bezpieczeństwo pracy i ergonomia”;
 - 4.G.19 Współpraca z MOP oraz z międzynarodową siecią centrów CIS w celu upowszechniania i ułatwiania dostępu do wiedzy związanej z bezpieczeństwem pracy;
 - 4.G.26 Wykorzystanie różnorodnych form artystycznych przekazu w upowszechnianiu problematyki bezpieczeństwa i ochrony zdrowia człowieka w środowisku pracy i nauki.

- „Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju” (18 zadań) – m.in. poprzez podnoszenie bezpieczeństwa pracy, aktywność zawodowa osób 50+ oraz osób niepełnosprawnych, oddziaływanie na jakość życia w zakresie klimatu akustycznego;
- „Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju. Polska 2030. Trzecia Fala Nowoczesności” (3 zadania) – m.in. poprzez opracowanie systemu diagnozy psychologicznej oraz programu wsparcia adaptacyjnego do celów reintegracji zawodowej;
- „Strategii Rozwoju Kraju 2020” (7 zadań) – m.in. poprzez podjęcie działań polegających na tworzeniu warunków dla rozwoju oraz promocję aktywności zawodowej i społecznej osób starszych oraz niepełnosprawnych;
- „Krajowym Programie Badań. Założenia polityki naukowo-technicznej i innowacyjnej państwa” (3 zadania) – m.in. poprzez współpracę z Międzynarodową Organizacją Pracy oraz z międzynarodową siecią centrów informacji o BHP w celu upowszechniania i ułatwiania dostępu do wiedzy związanej z bezpieczeństwem pracy;
- „Strategii Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2020” (4 zadania) – m.in. poprzez opracowanie Wytycznych do działań na rzecz utrzymywania zdolności do pracy w ramach wdrażania koncepcji społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw (CSR);
- „Strategii Innowacyjności i Efektywności Gospodarki *Dynamiczna Polska 2020*” (4 zadania) – m.in. poprzez dostarczanie nowej wiedzy niezbędnej dla zapewnienia bezpieczeństwa i zdrowia osób uczestniczących w tworzeniu innowacji, jak i użytkowników wytworzonych innowacyjnych produktów.

(akta kontroli tom X str. 297)

Opis stanu
faktycznego

3.2. Wykonanie zadań i realizacja projektów Programu Wieloletniego objętych umową z Narodowym Centrum Badań i Rozwoju

3.2.1. Na podstawie umowy nr PBiWP-IV/2017 r. z 20 czerwca 2017 r., dotyczącej realizacji cz. B Programu w latach 2017-2019 NCBR przekazało 31 500,0 tys. zł z tego 22 225,5 tys. zł na projekty realizowane przez CIOP-PIB i 6 274,5 tys. zł na projekty zlecone przez CIOP-PIB innym jednostkom. W raporcie z realizacji cz. B Programu Wieloletniego rozliczono 30 747,6 tys. zł kosztów kwalifikowalnych, z tego 25 072,6 tys. zł poniesionych przez CIOP-PIB i 5 647,0 tys. zł przez inne jednostki. Wykazano poniesienie 48,3 tys. zł kosztów niekwalifikowalnych. Zwrócono 752,4 tys. zł, z tego 152,9 tys. zł środków niewykorzystanych przez CIOP-PIB i 599,5 tys. zł przez inne jednostki. Odsetki od otrzymanej zaliczki zwrócone za okres 2017-2019 wyniosły 78,8 tys. zł. Według § 13 ust. 8 ww. umowy „na uzasadniony wniosek CIOP-PIB dopuszcza się odroczenie terminu spłaty należności z tytułu zwrotu” przekazanego przez NCBR finansowania. W dniu 5 grudnia 2019 r. CIOP-PIB wystąpił do NCBR o zgodę na zmianę terminu zwrotu środków. Ostateczny zwrot środków i odsetek nastąpił 13 marca 2020 r., w terminie wydłużonym za zgodą NCBR do 20 marca 2020 r.

Do omawianej umowy zawarto sześć aneksów, które w pięciu przypadkach dotyczyły zmiany kosztorysu, a także obejmowały wykaz aparatury naukowo-badawczej planowanej do zakupu (wytworzenia) i harmonogram.

Kosztorys stanowiący załącznik do umowy między CIOP-PIB i NCBR w sprawie dofinansowania Programu wieloletniego ustalał dla każdego projektu i jego etapu limity kosztów w 4 kategoriach kosztów bezpośrednich⁸⁷ oraz kosztów

⁸⁷ Są to: wynagrodzenia bezpośrednie, aparatura oraz wartości niematerialne i prawne, podwykonawstwo, inne koszty bezpośrednie.

ogólnowydziałowych. Konta analityczne w księgach CIOP-PIB pozwalają ustalić koszty poniesione w ramach tych kategorii. Nie stwierdzono naruszania zasad ponoszenia tych kosztów, w ramach przewidzianych umową zmian.

3.2.2. W umowie przewidziano wykonanie 68 projektów realizowanych w ramach czterech rodzajów przedsięwzięć. CIOP-PIB realizował bezpośrednio 53 projekty, a 15 projektów zlecił instytutom badawczym i szkołom wyższym (10 jednostek), z tego cztery były połączone tematycznie z projektami realizowanymi przez CIOP-PIB.

Kontrolą objęto 16 projektów realizowanych przez CIOP-PIB⁸⁸ i cztery przez inne jednostki⁸⁹. Realizację projektów dokumentowano przez sporządzanie corocznych etapowych sprawozdań. Były one oceniane przez recenzentów spoza podmiotu realizującego projekt. Wyniki były przedstawiane i dyskutowane na posiedzeniach Komisji Oceny Prac Naukowych. Na tej podstawie Komisja sporządzała protokoły w sprawie wykonania poszczególnych etapów projektów, w tym końcowej ich realizacji. W protokołach ocenie podlegało przede wszystkim osiągnięcie produktów projektu zgodnie z planem oraz jakość wykonania pracy. Z reguły oceniano także, czy produkty dają perspektywę osiągnięcia założonych rezultatów oraz terminowość

⁸⁸ Objęte kontrolą projekty realizowane przez CIOP-PIB:

- I.N.01.A - Ocena psychospołecznych warunków pracy w grupie pracowników wykonujących prace o szczególnym charakterze;
- I.N.04 - Wymagania w pracy jako wyzwania versus przeszkody — uwarunkowania oraz konsekwencje psychologiczne;
- I.N.06 - Badanie możliwości zastosowania zadań koordynacji wzrokowo- ruchowej do treningu podnoszącego funkcje poznawcze i precyzję wykonywania czynności manualnych w zależności od wieku;
- I.N.13 - Ocena in vitro poziomu programowanej śmierci komórkowej (apoptozy) w starzejących się komórkach pod wpływem wybranych substancji chemicznych o działaniu konserwującym stosowanych w przemyśle;
- II.N.04.A - Opracowanie metody dostosowania oświetlenia miejsc pracy zmianowej do chronotypu pracownika z uwzględnieniem dobowej zdolności do pracy;
- II.N.05.A - Badanie rozkładu stężeń wybranych substancji chemicznych endokrynnie aktywnych we frakcjach cząstek emitowanych do środowiska pracy;
- II.N.18 - Badania profili zagrożeń elektromagnetycznych związanych z zawodowym wykorzystaniem przenośnego sprzętu komputerowego i zasady stosowania środków ochronnych;
- II.N.19 - Badania zagrożeń elektromagnetycznych w placówkach bibliotecznych, oświatowych i handlowych użytkujących urządzenia bezprzewodowej łączności (WiFi) lub identyfikacji (RFID) i zasady stosowania środków ochronnych;
- III.N.03 - Metoda sterowania ruchem modelu egzoszkieletu wspomagającego ruchy kończyny górnej wykorzystująca sygnały o aktywności mięśni i manualne urządzenia sterownicze;
- III.N.04 - Wspomaganie wykonywania wybranych prac fizycznych, w tym przez osoby starsze i z niepełnosprawnościami, z wykorzystaniem dwuramiennego robota mobilnego, technik rzeczywistości wirtualnej i metody teleobecności;
- III.N.10 - Opracowanie modelowego barierowego materiału ochronnego o właściwościach samonaprawiających się przeznaczonego do ochrony przed wybranymi czynnikami chemicznymi;
- III.N.12 - Wielofunkcyjny sprzęt ochrony układu oddechowego na bazie włókninowych kompozytów zeolitowych do ochrony przed szkodliwym oddziaływaniem lotnych związków chemicznych w środowisku zagrożonym niedoborem tlenu;
- III.N.13 - Kaptur ucieczkowy o podwyższonym poziomie widoczności zintegrowany z systemem zdalnej lokalizacji użytkownika do stosowania podczas poważnych awarii związanych z emisją substancji niebezpiecznych;
- III.N.20 - Badanie wpływu nanomodifikatorów paliw na emisję cząstek stałych i szkodliwych substancji chemicznych z silników wysokoprężnych;
- IV.N.01 - Wspomaganie monitorowania procesów zarządczych w systemie zarządzania bezpieczeństwem i higieną pracy z zastosowaniem metody rozmytych map kognitywnych i kluczowych wskaźników efektywności;
- IV.N.03 - Negatywne skutki mobbingu - mediująca rola pozytywnego radzenia sobie ze stresem.

⁸⁹ Objęte kontrolą projekty realizowane na podstawie umowy z CIOP-PIB przez inne podmioty:

- I.N.09, pt. „Mózgowe korelaty wpływu treningu uważności na procesy poznawcze i emocjonalne u osób z depresją”, realizowany przez Instytut Biologii Doświadczalnej PAN;
- II.N.03, pt. „Metoda rozpoznawania stopnia zmęczenia i obniżenia uwagi na podstawie oceny funkcjonowania pracownika oraz analizy sygnałów EEG”, realizowany przez Wydział Elektryczny Politechniki Warszawskiej;
- II.N.16, pt. „Innowacyjny informatyczny program szkoleniowo-terapeutyczny ograniczania negatywnych skutków stresu zawodowego wśród personelu medycznego”, realizowany przez SWPS Uniwersytet Humanistycznospołeczny, Wydział Psychologii.
- III.N.19 - Innowacyjne rozwiązanie techniczne umożliwiające bezpieczne współdziałanie człowieka z robotem przemysłowym w jego obszarze roboczym, realizowany przez Przemysłowy Instytut Automatyki i Pomiarów.

wykonania projektu lub jego etapu. W części protokołów zalecano wprowadzenie korekt lub uzupełnień i wyznaczano termin ich wykonania. Zalecenia z reguły dotyczyły uzupełnienia informacji z realizacji projektów. W objętych kontrolą projektach nie stwierdzono różnic pomiędzy treścią dokumentacji na podstawie której zatwierdzano wykonanie projektów, a sporządzaną przez CIOP-PIB sprawozdawczością z realizacji Programu Wieloletniego.

(akta kontroli: tom XV str. 1-136, tom XVIII str. 203-238)

3.2.3. W ramach realizacji umowy z NCBR dotyczącej realizacji cz. B Programu Wieloletniego w latach 2017-2019 przewidziano we wszystkich projektach wykonanie łącznie 651 produktów podzielonych na 15 kategorii. Występowały różnice pomiędzy tytułami części wskaźników produktu wskazanych w Programie Wieloletnim, a tytułami wykazywanymi w Raportach z jego realizacji. CIOP-PIB wyjaśnił, że różnice wystąpiły „ze względu na wymagania Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego dotyczące sposobu ujęcia corocznie składanych sprawozdań oraz konieczność ciągłego aktualizowania dorobku Instytutu w bazie Polskiej Bibliografii Naukowej PBN”.

Dla cz. B, CIOP-PIB przedstawił NIK rozliczenie wykonania 930 produktów. Łączna liczba produktów była wyższa o 42,9% od zakładanej. Przekroczono liczbę produktów szacunkowo planowanych do wykonania w 9 kategoriach. Największe przekroczenia wystąpiły w kategoriach: „Seminaria, konferencje, warsztaty, konkursy, wystawy” o 538,5% oraz „Referaty, doniesienia, plakaty, prezentacje” o 94%. W czterech kategoriach CIOP-PIB wykazał NIK liczbę zrealizowanych produktów równą z zaplanowaną. W stosunku do Raportu z wykonania cz. B, Instytut zweryfikował wyniki w kategorii „Programy komputerowe i modele numeryczne, bazy danych, systemy informatyczne”. W Raporcie zamiast zaplanowanych trzech wskazano dwa produkty zrealizowane w ramach projektów II.N.01 i III.N.04. CIOP-PIB jako trzeci produkt wskazał program szkoleniowo-terapeutyczny wykonany w ramach programu I.N.16 na Wydziale Psychologii Uniwersytetu Humanistycznospołecznego SWPS w Warszawie. Mniejszą od założonej liczbę zrealizowanych produktów wykazano w kategorii „Projekty norm polskich”. W ramach cz. B zamiast trzynastu zrealizowano dwanaście produktów, jednak przekroczono zaplanowaną liczbę w cz. A Programu Wieloletniego i łącznie wykazano realizację o 22 więcej projektów norm niż zakładano. W przyjętej uchwałą Rady Ministrów wersji Programu Wieloletniego szacowane liczby produktów były ustalone łącznie bez podziału na cz. A i cz. B.

(akta kontroli: tom X str. 298-299; tom XVIII str. 307-308)

CIOP-BIP złożył do NCBR roczne raporty okresowe i raport końcowy z realizacji Programu wieloletniego w latach 2017-2019. Nie upłynął termin złożenia pozostałych raportów przewidzianych umową, tj. raportu z wykorzystania wyników Programu, składanego w terminie 20 dni po upływie dwóch lat od zakończenia realizacji Projektu i raportu „ex-post”, składanego w terminie 20 dni po upływie pięciu lat od daty zakończenia realizacji Projektu. Według raportu końcowego nie uzyskano zamierzonych produktów w następujących projektach:

- I.N.17 – Gdański Uniwersytet Medyczny nie uzyskał planowanej do badań grupy pacjentów spełniających kryteria realizowanego projektu. Do badania z zaplanowanych 150 włączono 75 pacjentów. Jako powód wskazano zmiany organizacyjne w systemie szpitalnictwa. Zrealizowano projekt na podstawie badania mniejszej liczby osób.
- I.N.09 - Instytut Biologii Doświadczalnej PAN, w grudniu 2018 r., wystąpił o zaprzestanie realizacji projektu z powodów poważnej awarii aparatury. Wstrzymano realizację projektu i potem jej nie kontynuowano.

- III.N.19 - Przemysłowy Instytut Automatyki i Pomiarów w zakończonym projekcie nie uzyskał części zaplanowanych produktów. Nie udało się uruchomić zestawu demonstratora optycznego systemu ostrzegawczego w wersji umożliwiającej przeprowadzenie planowanych badań.

W ramach 16 projektów realizowanych przez CIOP-PIB w cz. B Programu Wieloletniego, które NIK objął kontrolą, w ośmiu nie zrealizowano wskaźnika produktu w kategorii „Publikacje naukowe i popularnonaukowe”. Z tego dwie publikacje zamiast planowanych trzech zrealizowano w pięciu projektach o numerach: I.N.13, III.N.03, III.N.04, III.N.13, III.N.20.

Jedną publikację zamiast trzech uzyskano dla 3 projektów o numerach: I.N.04, I.N.06 i IV.N.03. Dyrektor CIOP-PIB wyjaśniła, że wykonawcy ww. projektów „opracowali artykuły w postaci przygotowanej do przekazania do redakcji (...)”. Ponieważ stosowany przez NCBR sposób kwalifikacji produktów projektów przyjmuje publikację jako zrealizowaną dopiero w momencie jej opublikowania (...) dla spełnienia wymogu NCBR odnośnie do złożenia wydanej publikacji doświadczalnej jako produktu projektu musiałaby ona być opracowana w pierwszym roku jego realizacji, co jest niemożliwe. (...) szacujemy okres trwającego procesu wydawniczego pozostałych publikacji (produktów) we wskazanych projektach na ok. 1,5 do 2 lat”.

Z przekazanych przez NCBR kontroli realizowanych w CIOP-BIP dwie dotyczyły, realizowanego w IV etapie Programu Wieloletniego, projektu II.N.08, pt. *Badanie parametrów pożarowych i wybuchowych substancji słodzących z grupy polialkoholi cukrowych oraz identyfikacja toksycznych produktów ich spalania*. Kontrola finansowa stwierdziła wypłacenie premii osobom o nieudokumentowanym zaangażowaniu w projekt. Zalecono uzupełnienie zakresu obowiązków tych osób. W przypadku niezrealizowania zalecenia koszty niekwalifikowalne ustalono na 4,1 tys. zł. Kontrola merytoryczna tego projektu nie stwierdziła nieprawidłowości.

(akta kontroli tom XVIII str. 115-116)

3.3. Realizacja przez CIOP-PIB zadań koordynatora Programu wieloletniego

Opis stanu
faktycznego

3.3.1. CIOP-PIB przygotowywał treść Programu Wieloletniego „Poprawa bezpieczeństwa i warunków pracy” dla kolejnych trzyletnich etapów jego realizacji. Podstawą ustalenia zakresu przedmiotowego programów wieloletnich było przeprowadzenie przez CIOP-BIP identyfikacji problemów dotyczących bezpieczeństwa i zdrowia w pracy. W tym celu, w ramach przygotowania V etapu Programu Wieloletniego na lata 2020-2022, w kwietniu 2018 r. skierowano do wybranych instytucji pismo o wskazanie propozycji badań naukowych i prac rozwojowych na rzecz kształtowania zdrowych i bezpiecznych warunków pracy. Propozycje przesłały m.in. 24 ministerstwa, urzędy centralne i partnerzy społeczni, którym CIOP udzielił odpowiedzi w sprawie sposobu wykorzystania zgłoszonych tematów badań lub powodów ich nieuwzględnienia. Część zagadnień została włączona do Programu do realizacji przez CIOP-PIB i współpracujące jednostki naukowe. W przypadku propozycji nieujętych do realizacji wskazywano najczęściej, że są one lub były przedmiotem badań, albo wykraczają poza ramy Programu. Na podstawie swoich analiz i konsultacji CIOP ustalał zakres zagadnień przewidzianych do realizacji projektów. Dla każdego z tematów wytypowanych do realizacji, zespół wykonawców zadania przygotowywał „Kartę informacyjną projektu/zadania”. Pozytywnie ocenione Karty z zaakceptowanym budżetem były ujęte we wniosku o ustanowienie Programu. We wrześniu 2018 r. przygotowano Założenia Programu Wieloletniego na lata 2020-2022, stanowiące materiał na Kolegium MRPiPS. Zawarto tam m.in. charakterystykę ośmiu kierunków planowanych działań i badań, założenia systemu realizacji i monitorowania oraz zestawienie planowanych

nakładów na realizację. O ustanowienie Programu przygotowanego przez CIOP-PIB wnioskował Minister w porozumieniu z Ministrem Nauki i Szkolnictwa Wyższego. Przygotowany przez CIOP-BIP projekt Programu Wieloletniego pt. „Poprawa bezpieczeństwa i warunków pracy”, etap V, okres realizacji lata 2020-2022” podlegał uzgodnieniom międzyresortowym oraz opiniowaniu przez Centrum Analiz Strategicznych Kancelarii Prezesa Rady Ministrów. Został przyjęty uchwałą Rady Ministrów z dnia 13 sierpnia 2019 r. Umowę z Ministrem Rodziny Pracy i Polityki Społecznej w sprawie realizacji części A etapu V Programu wieloletniego podpisano 18 lutego 2020 r. Umowę na realizację części B, NCBR przekazał do CIOP-PIB 18.09.2020 r. Do końca lipca 2020 r. CIOP-PIB poniósł 4313,4 tys. zł kosztów związanych z realizacją zadań przewidzianych w tej umowie. Według wyjaśnień CIOP-PIB „umowa powinna być podpisana w I/II kwartale 2020, tak aby możliwa była terminowa realizacja projektów w 2020 r. i w całym okresie finansowania”.

(akta kontroli: tom XVIII str. 118-128, 165-168, 304-306)

3.3.2. Umowa nr DZP/PBiWP-III/2014 r. zawarta między NCBR a CIOP-PIB z 18 czerwca 2014 r. w § 8 ust. 1 pkt 3 stanowi, że CIOP-PIB przedkłada NCBR w formie papierowej i elektronicznej Raport z wykorzystania wyników Programu Wieloletniego zgodnie ze wzorem zamieszczonym na stronie internetowej NCBR. Raport z wykorzystania wyników Programu CIOP-PIB miał przedłożyć w terminie 30 dni po upływie 2 lat od daty zakończenia realizacji Programu, tj. do 30 stycznia 2018 r. Według informacji Instytutu „w 2018 r. przeprowadzone zostało na zlecenie Narodowego Centrum Badań i Rozwoju badanie ewaluacyjne ex post programu wieloletniego „Poprawa bezpieczeństwa i warunków pracy” (obejmujące etapy I, II, III) przez firmę Evalu Sp. z o.o. (...) W związku przeprowadzonym na zlecenie NCBR, badaniem ewaluacyjnym CIOP-PIB zwrócił się (...) o informację, czy należy przyjąć, że przeprowadzone badanie ewaluacyjne wyczerpuje postanowienie § 8 pkt. 5 umowy nr DZP/PBiWP-III/2014 z dnia 18.06.2014 r. odnośnie raportowania wykorzystania wyników Programu. W przypadku decyzji o konieczności przygotowania raportu przez CIOP-PIB zwrócono się z prośbą o przekazanie wzoru formularza”. Według wyjaśnień NCBR „Raport nie został jeszcze złożony. Obowiązek składania raportów pojawił się w zapisach umowy dla III etapu, czyli taki raport będzie składany po raz pierwszy. Formularz raportu jest w trakcie opracowywania przez NCBR. Jednocześnie należy wskazać, że projekty w ramach umowy nie zostały jeszcze rozliczone finansowo”.

CIOP-PIB przedstawił list polecający z 8 lutego 2018 r. w którym NCBR zwrócił się o współpracę z firmą Evalu Sp. z o.o. przy badaniu, którego głównym celem była „ocena realizacji, określenie efektów oraz ich trwałości” we wskazanych programach. Jednym ze wskazanych do badania programem był Program Wieloletni Poprawa bezpieczeństwa i warunków pracy (etap I-III). Ewaluacja miała „dostarczyć informacji czy realizacja zadań badawczych przyczyniła się do rozwiązania poszczególnych problemów strategicznych oraz wskazać przyczyny sukcesu lub niepowodzenia przedsięwzięć”. Na wniosek NIK o przedstawienie wszystkich ewaluacji, audytów i kontroli przeprowadzanych w CIOP-PIB w latach 2016-2020, NCBR przekazał informacje o pięciu kontrolach, w tym trzech finansowych i dwóch merytorycznych, które dotyczyły realizacji trzech pojedynczych projektów. Nie przekazano informacji o ewaluacji Programu Wieloletniego. Z pisma sekretarza stanu w Ministerstwie Nauki i Szkolnictwa Wyższego do Ministra Rodziny Pracy i Polityki Społecznej przesłanego 1 kwietnia 2020 r. wynika, że NCBR przeprowadziło w roku 2018 ewaluację ex post części A i B zakończonych etapów I-III przedmiotowego programu. Wyniki ewaluacji pokazują pozytywne oddziaływanie programu na poprawę bezpieczeństwa i higieny pracy - opracowane zostały

konkretne rozwiązania technologiczne, metody pomiarowe, jak również projekty norm.

Należy jednak zauważyć, że w umowie z NCBR, jak również w umowach zawieranych przez Instytut z Wykonawcami projektów (dla III etapu) określono obowiązki Stron w zakresie terminowego składania m.in. raportu z wykorzystania wyników Programu (§ 4 umowy). Instytut nie egzekwował od Wykonawców projektów w ramach III etapu Programu wykazała, że raport z wykorzystania wyników Programu, który miał być złożony po upływie dwóch lat od zakończenia realizacji Projektu, nie został złożony. Jak wyjaśniali Wykonawcy Projektów, NCBR nie opracował wzoru Raportu z wykorzystania wyników Programu. Natomiast Instytut nie zwracał się do wykonawców o dostarczenie tego Raportu, uznając badanie ewaluacyjne przeprowadzone przez firmę zewnętrzną, jako spełnienie obowiązku złożenia raportów. Dyrektor Instytutu, wskazała, że dysponentem Raportu z wynikami przeprowadzonej ewaluacji jest wyłącznie NCBR, a Koordynator nie otrzymał żadnych informacji o ewentualnej konieczności prowadzenia dalszych badań i złożenia raportów. NIK zauważa, że obowiązek złożenia raportów z wykorzystania wyników Programu, po upływie dwóch lat od zakończenia realizacji Projektu wynikał wprost z zapisów umów zawartych z Wykonawcami w ramach III etapu Programu, a wszelkie zmiany w tym zakresie zgodnie z § 17 ust. 6 umowy w sprawie realizacji projektu (III etap) dokonywane powinny być w formie pisemnej pod rygorem nieważności.

Nie realizowano zapisów Programu (III etap) stanowiących, że do „monitorowania realizacji celów programu wykorzystane będą założone wskaźniki produktów oraz rezultatów podane w rozdziale VIII, które przypisano do poszczególnych celów szczegółowych. (...) Koordynator programu zobowiązany będzie do prowadzenia monitorowania celów programu w okresie 5 lat po zakończeniu jego finansowania tj. do 2021 r.”.

3.3.3. Umowy zawierane między CIOP-PIB a NCBR w sprawie finansowania projektów w ramach programów wieloletnich przewidywały załączanie do składanych w NCBR raportów „informacji dla celów ewaluacji”. Obowiązek ten wynikał z § 8 ust. 7 umowy nr DZP/PBiWP-III/2014 r. z 18 czerwca 2014 r. oraz § 6 ust. 7 umowy nr PBiWP-IV/2017 r. z 20 czerwca 2017 r. CIOP-PIB nie załączał ww. informacji do przekazywanych NCBR raportów. Informacje te miały służyć przeprowadzeniu przez NCBR ewaluacji o której mowa odpowiednio w § 13 i § 8 przywołanych umów. Zgodnie z tymi zapisami CIOP-PIB zobowiązany jest m.in. do współpracy z NCBR „w szczególności do przedkładania na każde żądanie (...) informacji lub dokumentów o wynikach Programu, efektach ekonomicznych i innych korzyściach powstałych w wyniku realizacji Programu. Ze względu na obowiązek ewaluacji określony w art. 31 ust. 1 ustawy Centrum [NCBR] lub upoważniony podmiot będzie zwracać się do CIOP-PIB o współpracę w procesie ewaluacji”. Według ww. art. 31 ust. 1 pkt ustawy z dnia 30 kwietnia 2010 r. o Narodowym Centrum Badań i Rozwoju⁹⁰ instytucja ta „prowadzi systematyczną ewaluację realizowanych strategicznych programów badań naukowych i prac rozwojowych”. W sprawie niewymagania od CIOP-PIB przedstawienia informacji dla celów ewaluacji NCBR, wyjaśnił NIK, że „nie przeprowadzał ewaluacji Programu Wieloletniego Poprawa bezpieczeństwa i warunków pracy”.

(akta kontroli: tom XV str. 144-145 tom 18 str. 169-182)

3.3.4. Według § 6 ust. 6 umów między CIOP-PIB a podmiotami, którym zlecił realizację projektów, w ramach IV etapu Programu Wieloletniego, „ocena Raportu

⁹⁰ Dz. U. z 2019 r. poz. 1770, ze zm.

okresowego zostanie przekazana Wykonawcy w terminie 60 dni od dnia doręczenia przez CIOP-PIB Raportu do Centrum [NCBR], co do prawidłowości którego Centrum nie wniosło zastrzeżeń. Na jej podstawie Centrum może, z zachowaniem postanowień § 10 Umowy, wstrzymać lub zmniejszyć dalsze finansowanie". Umowa nr PBIWP-IV/2017 r. z 20 czerwca 2017 r. w § 6 ust. 3 stanowiła, że „ocena Raportu okresowego zostanie przekazana CIOP-PIB w terminie 60 dni od dnia doręczenia Raportu do Centrum, co do prawidłowości, którego Centrum nie wniosło zastrzeżeń. Na jej podstawie Centrum może, z zachowaniem postanowień § 10 Umowy, wstrzymać lub zmniejszyć dalsze finansowanie". Według informacji CIOP-PIB, Koordynator Programu nie otrzymał kompleksowych ocen: Raportu okresowego za 2017 r., Raportu okresowego za 2018 r., ani Raportu końcowego, które składał do NCBR. Koordynator otrzymał z NCBR jedynie oceny (w formie pytań, uwag) do sześciu konkretnych projektów. CIOP-PIB przekazał te oceny do wykonawców projektów bezpośrednio po ich otrzymaniu z NCBR.

(akta kontroli: tom XV str. 4, tom XVII str. 3-4, tom. XVIII str. 304-305)

3.3.5. W II, III i IV etapie Programu Wieloletniego obowiązywał ten sam cel główny, którym było „opracowanie innowacyjnych rozwiązań organizacyjnych i technicznych, ukierunkowanych na rozwój zasobów ludzkich oraz nowych wyrobów, technologii, metod i systemów zarządzania, których wykorzystanie przyczyni się do znaczącego ograniczenia liczby osób zatrudnionych w warunkach narażenia na czynniki niebezpieczne, szkodliwe i uciążliwe oraz ograniczenia związanych z nimi wypadków przy pracy, chorób zawodowych i wynikających z tego strat ekonomicznych i społecznych”.

3.3.5.1. W II etapie Programu na lata 2011-2013, na str. 5 przyjęto, że jego realizacja umożliwi po pięciu latach od zakończenia, czyli w 2018 r., następujące zmiany:

- a. „Zmniejszenie o 30% liczby osób zatrudnionych w warunkach narażenia na działanie czynników niebezpiecznych, szkodliwych i uciążliwych, co wpłynie na wydłużenie okresu aktywności zawodowej”. W stosowanej przez CIOP-PIB formule liczenia cytowanego wskaźnika porównywana jest w danym roku liczba zlikwidowanych zagrożeń⁹¹ w stosunku do ich liczby ogółem⁹². Porównywane są liczby osobozagrożeń, co oznacza, że osoby zagrożone liczone były tyle razy na ile czynników były zagrożone w danym roku. Według danych CIOP-PIB założony wskaźnik 30% poprawił się z 32,7% w 2011 r. do 39,2% w 2018 r., a najniższa jego wartość w całym ww. okresie wyniosła 32,4% w 2012 r. Według opracowań statystycznych GUS⁹³ na koniec 2011 r. liczba osobozagrożeń wyniosła 651,2 tys., zlikwidowano lub ograniczono w ciągu roku 264,1 tys. osobozagrożeń, a przybyło 148,1 tys. nowych. Na koniec 2018 r. liczba zatrudnionych w warunkach zagrożenia liczonych tyle razy, na ile czynników osoby te były narażone wyniosła 554,2 tys. Zlikwidowano lub ograniczono w 2018 r. 270,5 tys. zagrożeń, a 147,5 tys. powstało lub zostało ujawnionych. Wskaźnik zagrożeń zlikwidowanych do występujących na koniec roku wyniósł 40,6% w 2011 r. i 48,8% w 2018 r. Jeżeli zlikwidowane zagrożenia porównać do stanu na początek roku⁹⁴ wskaźnik wyniósł odpowiednio 34,4% i 39,9%. Według stosowanej przez CIOP-PIB formuły porównywana jest skuteczność likwidacji

⁹¹ Liczba osób, wobec których zlikwidowano lub ograniczono zagrożenia czynnikami środowiska pracy, wynikającymi z uciążliwości pracy oraz mechanicznymi związanymi z maszynami szczególnie niebezpiecznymi.

⁹² Suma liczby osób zatrudnionych w warunkach zagrożenia ww. czynnikami w określonym roku (według stanu na koniec roku poprzedniego) z liczbą osób zatrudnionych w warunkach zagrożenia poszczególnymi czynnikami w stosunku do których w ciągu roku zagrożenia ujawniono (łącznie z zagrożeniami nowo powstałymi).

⁹³ Warunki pracy w 2011 r.; Informacje i opracowania statystyczne. Warszawa 2012 r. str. 28. Warunki pracy w 2018 r.; Informacje statystyczne. Warszawa, Gdańsk 2019 r. str. 28.

⁹⁴ Stan wyliczony przez odjęcie od liczby na koniec roku nowych lub ujawnionych zagrożeń i dodanie zlikwidowanych.

zagrożeń występujących w danym roku, a nie zmiana bezwzględnej liczby osób zatrudnionych w warunkach zagrożenia pomiędzy wybranymi latami. Według ww. opracowań GUS liczba zatrudnionych w warunkach zagrożenia⁹⁵ zmniejszyła się z 525 269 na 31.12.2011 r. do 462 197 na 31.12.2018 r., czyli o 12%.

- b. „Zmniejszenie co najmniej o 25% obciążenia ogólnego funduszu ubezpieczeń społecznych (FUS) bezpośrednimi wydatkami z funduszu ubezpieczenia wypadkowego, które w 2009 r. stanowiły 3,4% (4,95 mld zł) wydatków na świadczenia pieniężne z FUS”. Podstawą wyliczenia wskaźnika przez CIOP były wydatki na świadczenia pieniężne FUS ogółem oraz funduszu wypadkowego wynoszące w 2011 r. odpowiednio 162 721,2 mln zł i 5 123,1 mln zł⁹⁶, co dawało wskaźnik 3,15%. W 2018 r. wydatki na świadczenia pieniężne FUS wyniosły 225 794,0 mln zł, w tym z funduszu wypadkowego 4 959,8 mln zł⁹⁷. Daje to wskaźnik 2,20%. Poprawa tak wyliczonego wskaźnika wyniosła przeszło 30%.
- c. „Zmniejszenie co najmniej o 1% rocznie całkowitych społecznych kosztów wypadków przy pracy, w tym wypadków śmiertelnych i ciężkich oraz chorób zawodowych, które w 2009 r. oszacowano na 35 mld zł (zmniejszenie tych kosztów o 1% powinno przynieść oszczędności rządu 350 mln zł w skali roku)”. Zastosowana przez CIOP-BIP metoda zakłada oszacowanie, na podstawie danych ZUS, kosztów bezpośrednich wypadków przy pracy oraz chorób zawodowych⁹⁸. Koszty te przekształcano w całkowite społeczne koszty⁹⁹, opierając się na metodyce Międzynarodowej Organizacji Pracy. Zastosowana metoda wymaga przyjęcia szeregu założeń metodologicznych¹⁰⁰. Oszacowane przez CIOP-PIB całkowite społeczne koszty wypadków przy pracy wyniosły od 4,90 do 6,54 mld zł w 2013 r. i od 3,27 do 4,36 w 2018 r. W tym okresie, w każdym kolejnym roku, zmniejszenie omawianych kosztów kilkakrotnie przekraczało 1% zakładanego wskaźnika. Średnia szacowanego przez CIOP-PIB kosztu w latach 2013-2018 zmniejszyła się o 33,30%. Według danych GUS liczba poszkodowanych w wypadkach przy pracy wyniosła 88 267 w 2013 r. i 84 304 w 2018 r., co oznacza zmniejszenie o 4,49%. Spowodowana tymi wypadkami liczba dni niezdolności do pracy zmniejszyła się z 3 603 139 w 2013 r. do 2 996 215 w 2018 r., czyli o 16,84%.

Przedstawione dane statystyczne świadczą o osiągnięciu zakładanych wskaźników realizacji celu głównego II etapu Programu Wieloletniego.

(akta kontroli: tom V str. 1-98; tom XVIII str. 118)

3.3.5.2. Dla etapu III Programu (okres realizacji w latach 2014-2016) określono cztery długofalowe wskaźniki osiągnięcia celów Programu Wieloletniego:

⁹⁵ Liczonych tylko jeden raz w grupie czynnika przeważającego.

⁹⁶ Ważniejsze informacje z zakresu ubezpieczeń społecznych; 2012 r.; Zakład Ubezpieczeń Społecznych; Departament Statystyki i Prognoz Aktuarialnych; str. 12. Warszawa, czerwiec 2013 r.

⁹⁷ Ważniejsze informacje z zakresu ubezpieczeń społecznych; 2018 r.; Zakład Ubezpieczeń Społecznych; Departament Statystyki i Prognoz Aktuarialnych; str. 12. Warszawa, kwiecień 2019 r.

⁹⁸ Od bezpośrednich rocznych wydatków pieniężnych z funduszu wypadkowego odejmowano wszystkie wydatki ZUS na renty wypadkowe z tytułu niezdolności do pracy w danym roku. Ma to wykluczyć z obliczeń koszt rent wypadkowych z tytułu niezdolności do pracy, które zostały przyznane wcześniej. Do tej kwoty dodawano szacowany koszt rent wypadkowych, które zostały przyznane w monitorowanym okresie, obliczony jako przeciętny koszt nowo przyznanych rent wypadkowych, w poszczególnych latach. W tym celu liczbę przyznanych rent wypadkowych, z uwzględnieniem okresu trwania niezdolności do pracy, pomnożono przez przeciętny koszt rent i przewidywany okres ich pobierania, który jest różny dla rent okresowych i trwałych.

⁹⁹ Koszt społeczny wypadku przy pracy lub choroby zawodowej stanowi sumę kosztów ponoszonych przez przedsiębiorstwa, poszkodowanych i ich rodziny oraz kosztów przeniesionych na społeczeństwo.

¹⁰⁰ Dotyczących m.in. okresów pobierania różnych rodzajów rent.

- liczba osób zatrudnionych w warunkach zagrożenia na 1000 zatrudnionych – rok bazowy 2012, wartość 95,5; rok docelowy 2021, wartość 61;
- liczba śmiertelnych wypadków przy pracy (analogicznie) – 348 i 263;
- liczba ciężkich wypadków przy pracy (analogicznie) – 602 i 401;
- liczba stwierdzonych chorób zawodowych (analogicznie) – 2402 i 1713.

Zgodnie z informacją za 2018 r. na podstawie zebranych pełnych danych GUS i Instytutu Medycyny Pracy wartości wskaźników przedstawiały się następująco:

- liczba osób zatrudnionych w warunkach zagrożenia na 1000 zatrudnionych wyniosła 77,2;
- liczba śmiertelnych wypadków przy pracy wyniosła 211;
- liczba ciężkich wypadków przy pracy wyniosła 527;
- liczba stwierdzonych chorób zawodowych wyniosła 2022¹⁰¹.

Ww. wskaźniki wykazywały tendencję malejącą, przy czym jeden z nich został osiągnięty na poziomie niższym niż założony dla roku docelowego (liczba śmiertelnych wypadków przy pracy).

3.3.5.3. Według zapisów kolejnych etapów Programu Wieloletniego „wykorzystanie i upowszechnianie wyników Programu podejmowane będzie systematycznie obejmując okres do 5 lat po jego zakończeniu”¹⁰². Działania te spoczywały na CIOP-PIB, który pełnił głównego wykonawcy i koordynatora ww. programów. W trakcie kontroli weryfikacją objęto 20 wskaźników rezultatu, które miały być osiągnięte po zakończeniu realizacji etapów programów, nie później niż do końca 2018 r. Z tego 16 wskaźników rezultatu dotyczyło II etapu zakończonego w 2013 r., a cztery wskaźniki miały być uzyskane w ciągu 2 lat po zakończeniu, w 2016 r., III etapu Programu Wieloletniego. W zakresie objętym kontrolą NIK, CIOP-PIB nie wykazał realizacji następujących wskaźników rezultatu:

- Etap III; program I.P.26 – „Włączone do oferty szkoleń specjalistycznych Centrum Edukacji CIOP-PIB szkolenia współorganizowanego przez SUM nt. specyfiki zagrożeń związanych z oddziaływaniem pola e-m. na pracowników przyjmujących leki antydepresyjne oraz zasad ich ograniczania (50 uczestników w okresie 2 lat po zakończeniu projektu)”. CIOP-PIB wskazał, że „wyniki otrzymane w ramach projektu I.P.26 i wynikające z nich wnioski, w tym dotyczące zagrożeń spowodowanych ekspozycją na pola EM i osób stosujących leki antydepresyjne zostały zaprezentowane po zakończeniu projektu szerokiemu gronu słuchaczy podczas połączonego spotkania członków trzech towarzystw naukowych (Polskiego Towarzystwa Toksykologicznego, Polskiego Towarzystwa Biochemicznego oraz Polskiego Towarzystwa Medycyny Sądowej i Kryminologii), a także w części klinicznej 7th Annual Conference - Aspects in Neuroscience”. W ramach innego wskaźnika program I.P.26 zrealizowano większą od planowanej liczbę publikacji.
- Etap II; program I.B.07 – „Uruchomienie i wykonanie pilotażowej partii mniej szkodliwej dla zdrowia pracowników cieczy ch-s w ilości 1000 l cieczy ch-s”. Poinformowano, że „CIOP-PIB jest przygotowany technicznie do wyprodukowania pilotażowej partii cieczy chłodząco-smarującej z nanododatkiem. (...) Cena mniej szkodliwej dla zdrowia cieczy chłodząco-smarującej od aktualnie stosowanych cieczy jest kilkukrotnie wyższa. Pomimo

¹⁰¹ Źródło danych: Warunki pracy w 2018 r. (GUS, Warszawa, Gdańsk 2019 r.); Wypadki przy pracy w 2018 r. (GUS, Warszawa, Gdańsk 2019 r.); Choroby zawodowe w Polsce w 2018 r. (IMP, Łódź 2019).

¹⁰² Zapisy takie zawarto m.in. na str. 45 tekstu II etapu Programu Wieloletniego realizowanego w latach 2011-2013 oraz na str. 5 tekstu III etapu Programu Wieloletniego realizowanego w latach 2014-2016.

- upowszechniania wyników badań (...) nie było zainteresowania kupnem pilotażowej partii cieczy chłodząco-smarującej”.
- Etap II; program I.B.07 – zgłoszenie patentowe (1 patent) – 2013 r. Wyjaśniono, że „z uwagi na brak możliwości obniżenia ceny produkcji nowej cieczy chłodząco-smarującej z dodatkiem nanocząstek, co ogranicza jej zastosowanie w przemyśle zrezygnowano ze zgłoszenia nowego rozwiązania w Urzędzie Patentowym”.
 - Etap II; program II.B.02 – „Seria informacyjna ochronnika słuchu z układem aktywnej redukcji hałasu działającym w oparciu o algorytm sterowania o stałych parametrach ustalanych z wykorzystaniem algorytmu genetycznego (100 szt.)”. Dyrektor CIOP-PIB wyjaśniła, że „wykonano prototyp aktywnego ochronnika słuchu z algorytmem sterowania układem aktywnej redukcji hałasu (ARH) (...) nawiązano kontakt z jedynym wówczas polskim producentem ochronników przeciwhałasowych”, który wyraził zgodę na podjęcie współpracy dotyczącej wdrożenia opracowanego rozwiązania. Firma ta „zrezygnowała jednak całkowicie z produkcji i sprzedaży naszników przeciwhałasowych. W kraju do dnia dzisiejszego niestety brak jest krajowego producenta nawet „tradycyjnych” naszników przeciwhałasowych” W I kwartale 2020 r. „odbyło się w Instytucie spotkanie z przedstawicielami firmy (...) będącej producentem słuchawek nagłownych, na którym omawiano możliwość współpracy w ramach prac rozwojowych dotyczących słuchawek z aktywną redukcją hałasu”.
 - Etap II; program II.B.02 – „Certyfikat oceny typu WE dla ochronnika (1 szt.)”. Realizacja wskaźnika jest uzależniona od znalezienia producenta co nie nastąpiło. Zgodnie z dyrektywą Unii Europejskiej oznakowanie CE może zostać umieszczone wyłącznie przez producenta lub jego upoważnionego przedstawiciela. Umieszczając oznakowanie CE lub zlecając jego umieszczenie, producent wskazuje, że przyjmuje na siebie odpowiedzialność za zgodność produktu ze wszystkimi obowiązującymi wymaganiami ¹⁰³.
 - Etap II; program II.B.02 – „Wdrożenie do produkcji ochronnika słuchu z układem aktywnej redukcji hałasu działającym w oparciu o algorytm sterowania o stałych parametrach ustalanych z wykorzystaniem algorytmu genetycznego (200 szt./rok)”. Jak wcześniej podano, CIOP-PIB prowadził działania w celu zainteresowania ewentualnego producenta.
 - Etap II; zadanie 03.A.10 – „Wdrożenie procedury badawczej w zakresie pomiaru temperatury i wilgotności w przestrzeni międzyodzieżowej w laboratoryjnych badaniach laboratoryjnych do systemu zarządzania jakością w laboratoriach CIOP-PIB”. Dyrektor CIOP-PIB wyjaśniła, że „procedury badawcze w zakresie pomiaru temperatury i wilgotności w przestrzeni międzyodzieżowej w warunkach laboratoryjnych i użytkowych są stosowane w Pracowni Odzieży Ochronnej w ramach badań na rzecz zainteresowanych producentów lub użytkowników poza zakresem akredytacji. Nie zostały wdrożone do systemu zarządzania jakością w laboratoriach CIOP-PIB ze względu na brak możliwości potwierdzenia spełnienia wszystkich kryteriów dot. uzyskania akredytacji tzn. wyników badań biegłości podczas porównania z innymi laboratoriami, których w Polsce brak”.
 - Etap II; zadanie 03.A.10 – „Wdrożenie procedury badawczej w zakresie pomiaru temperatury i wilgotności w przestrzeni międzyodzieżowej w badaniach użytkowych do systemu zarządzania jakością w laboratoriach CIOP-PIB”.

¹⁰³ Artykuł 30 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 765/2008 z dnia 9 lipca 2008 r. ustanawiające wymagania w zakresie akredytacji i nadzoru rynku odnoszące się do warunków wprowadzania produktów do obrotu i uchylające rozporządzenie (EWG) nr 339/93. (Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej L 218/30).

Wyjaśnienia przytoczone powyżej, w odniesieniu do badań laboratoryjnych, dotyczą także wdrożenia procedur w badaniach użytkowych.

- Etap II; Zadanie 10.A.09 – „Wdrożenie procedury badania skuteczności działania wyciągów laboratoryjnych do systemu oceny zgodności”. Według art. 3 ust. 1 ustawy z dnia 13 kwietnia 2016 r. o systemach oceny zgodności i nadzoru rynku¹⁰⁴ „system oceny zgodności tworzą zasady, procedury oraz normy określające sposób przeprowadzania oceny zgodności, oraz wymagania dotyczące wyrobów podlegających ocenie zgodności”. CIOP-PIB nie jest jednostką akredytowaną do oceny zgodności w rozumieniu art. 2 pkt 10 rozporządzenia (WE) nr 765/2008¹⁰⁵. Dyrektor CIOP-PIB wyjaśniła, że „w okresie od 2014 - 2018 wykonano 5 badań na zlecenie producentów. Przekazywane Zamawiającym sprawozdania z badań wykonanych w CIOP- PIB są akceptowane przez TUV SUD Polska Sp. z o.o., który posiada akredytację”.

W pozostałych przypadkach, wykazano pełny lub wyższy od planowanego zakres realizacji wskaźników rezultatu. Spośród 20 objętych kontrolą wskaźników rezultatu, realizowanych w ramach siedmiu projektów z II i III etapu Programu, nie osiągnięto dziewięciu wskaźników dotyczących pięciu projektów.

Również u Wykonawców projektów, kontrole NIK stwierdziły, że nieosiągnięcie wskaźników oddziaływania.

- Etap II; projekt I.B.06 Poprawa bezpieczeństwa i higieny pracy w aspekcie użytkowania i transportu mieszanin metanowo-wodorowo-powietrznych, w tym terminala regazyfikacyjnego LNG w Świnoujściu oraz objęcie oddziaływaniem Projektu ok. 80 tys. pracowników zajmujących się dystrybucją paliw – nie spełniono tego warunku.
- Etap III; projekt III.P.06 Opracowanie prototypu i uruchomienie produkcji czujników wilgotności i temperatury do zastosowania w odzieży ochronnej (10 tys. sztuk rocznie) – opracowano technologię i prototypowy model czujnika wraz z elektronicznym układem odczytowym. Natomiast nie uruchomiono produkcji, ponieważ nie znaleziono partnera przemysłowego, a podejmowane akcje informacyjno-reklamowe nie przyniosły oczekiwanych rezultatów. Zamieszczenie na stronie Politechniki Warszawskiej i CIOP-PIB materiałów informacyjnych – został częściowo spełniony. Ulotka informacyjna została umieszczona pod wskazanym adresem¹⁰⁶, jednak by do niej dotrzeć trzeba dokładnie znać jej adres internetowy, w przeciwnym wypadku jej znalezienie jest niemożliwe. Nie prowadzono monitoringu zainteresowania przedstawioną w ulotce informacją, gdyż nie został zainstalowany licznik odwiedzin. Trzy publikacje i jeden referat – zostały zrealizowane.
- Etap III; projekt nr III.P.20 – wdrożenie systemu IAPS¹⁰⁷ w minimum trzech zakładach zwiększonego ryzyka (ZZR) lub dużego ryzyka (ZDR) – nie zrealizowano. Wdrożenie systemu IAPS w instytucjach kontrolno-nadzorczych: Państwowej Straży Pożarnej oraz w Urzędzie Dozoru Technicznego – nie zrealizowano. Wydanie drukiem 500 szt. materiałów informacyjnych oraz rozpowszechnienie ich na konferencjach naukowo-technicznych oraz targach – została przedstawiona informacja o opracowaniu i wydrukowaniu ulotki o systemie oraz materiały informacyjne, które były rozpowszechniane. Jednak brak danych ilościowych nie pozwala ustalić, czy ten wskaźnik rezultatu został osiągnięty. Upowszechnienie opracowanej w wersji elektronicznej ulotki

¹⁰⁴ Dz.U z 2019 r. poz. 544.

¹⁰⁵ Patrz przypis nr 1034.

¹⁰⁶ https://www.ciop.pl/CIOPPortalWAR/file/90419/ELASTYCZNEJ_CZUJNIKI_WILGOTNOSCJI_WZGLEDNEJ_I_TEMPERATURY_ulotka.pdf

¹⁰⁷ Intelligent Accident Prevention System.

informacyjnej wśród zakładów ZZR i ZDR oraz promocja systemu poprzez zamieszczenie informacji (w tym ulotki informacyjnej) w Internecie na stronie CIOP-PIB w Serwisie nt. przeciwdziałania poważnym awariom przemysłowym oraz na stronie Instytutu Automatyki i Robotyki Wydziału Mechatroniki Politechniki Warszawskiej – brak jest danych wskazujących na osiągnięcie tego wskaźnika.

3.3.5.4. W IV etapie Programu Wieloletniego zostały określone wartości trzech wskaźników docelowych poprawy stanu bezpieczeństwa i warunków pracy w odniesieniu do roku bazowego 2015:

- spadek liczby osób zatrudnionych w warunkach zagrożenia na 1000 zatrudnionych z 86,5 do 63,2, tj. o 27%;
- spadek wskaźnika śmiertelnych wypadków przy pracy na 1000 pracujących z 0,025 do 0,017, tj. o 32%;
- spadek wskaźnika ciężkich wypadków przy pracy na 1000 pracujących z 0,04 na 0,023, tj. o 43%.

Obserwowane tendencje wartości powyższych wskaźników pozwalają szacować, że wartości docelowe zostaną osiągnięte. Na podstawie najnowszych dostępnych danych (za rok 2018) CIOP-PIB prognozuje, że wskaźnik liczby osób zatrudnionych w warunkach zagrożenia zmaleje w 2024 r. o 28% (do wartości 62,4 +/-3), wskaźnik wypadków śmiertelnych zmaleje o 44% (do wartości 0,014 +/- 0,0035) zaś wskaźnik ciężkich wypadków zmaleje o 40% (do wartości 0,024 +/- 0,004).

NIK zwraca uwagę, że wskaźniki docelowe oparte na danych GUS mierzą stopień realizacji celu określonego dla Programu Wieloletniego w sposób pośredni. Wartości osiągane przez poszczególne wskaźniki w kolejnych latach wynikają z różnorodnych uwarunkowań, w tym również czynników losowych i realizacja Programu wieloletniego odpowiada tylko w części za obserwowany zakres ich zmienności. Tym samym wzrost lub spadek ich wartości nie daje jednoznacznej odpowiedzi w zakresie faktycznej skuteczności oddziaływania spowodowanego działaniami podejmowanymi w ramach Programu.

W Programie Wieloletnim w rozdziale I pn. „Cele realizacji Programu” pkt 3 „Oddziaływanie Programu” wskazano, że wskaźniki celów Programu będą możliwe do osiągnięcia tylko przy utrzymaniu dotychczasowego zaangażowania poszczególnych partnerów tworzących system ochrony pracy w Polsce, a więc prowadzenia przez nich działań wynikających z funkcji w systemie, w tym upowszechniających i wdrażających wyniki kolejnych etapów Programu Wieloletniego. W umowach pomiędzy Ministrem a CIOP-PIB, jak również pomiędzy NCBR a CIOP-PIB nie określono sposobu monitorowania celów Programu w okresie pięciu lat po zakończeniu jego finansowania.

Wszystkie projekty IV etapu Programu wieloletniego realizowane na zlecenie CIOP-PIB przez zewnętrzne podmioty zostały przez NIK skontrolowane u ich wykonawców. W kontrolach tych stwierdzono m.in., że w przypadku siedmiu z 15 kontrolowanych projektów ich wykonawcy, złożyli łącznie 23 raporty lub sprawozdania po upływie terminów przewidzianych w § 6 zawartych umów. W siedmiu przypadkach opóźnienie nie przekraczało kilku dni roboczych. W 14 przypadkach CIOP-BIP wyjaśnił, że na wniosek wykonawcy przesunięto termin w trybie § 7 ust. 4 pkt 2 umów zlecających wykonanie projektów. Zgodnie z tym zapisem nie uważa się za zmianę warunków umowy „zmiany terminów realizacji poszczególnych etapów Projektu określonych w Harmonogramie nie więcej niż o cztery miesiące, przy niezmienionym terminie zakończenia realizacji Projektu”. Według danych z kontroli NIK u wykonawców projektów, w dwóch z powyżej omawianych 14 przypadków przekroczono ten czteromiesięczny okres. Dotyczy to

sprawozdań z I i II etapu realizacji projektu I.N.16, które miały zostać złożone odpowiednio do 10.12.2017 r. i 10.11.2018 r., a przekazano je 4.06.2018 r. i 6.06.2019 r. NIK zwraca jednak uwagę, że o ile zmiana terminu realizacji poszczególnych etapów Projektu określonych w Harmonogramie nie więcej niż o cztery miesiące, przy niezmienionym terminie zakończenia realizacji Projektu, nie jest uważana za zmianę warunków Umowy, to już termin złożenia sprawozdań czy raportów za taką zmianę jest uważany. Zgodnie z § 22 ust. 1 umowy (IV etap), zmiany umowy wymagają pod rygorem nieważności sporządzenia pisemnego aneksu.

Raport końcowy z projektu II.N.04.B został według wyjaśnienia CIOP-PIB złożony w terminie przesuniętym z 31 sierpnia na 15 października, ponieważ wystąpiono do wykonawcy o uzupełnienie jego pierwszej wersji. Według danych z kontroli NIK, termin złożenia raportu końcowego upływał 31.08.2018 r., a przekazano go 6.02.2019 r. co przekraczało 4 miesięczny termin przewidziany w przywołanym powyżej § 7 ust. 4, pkt 2 umowy.

W projekcie I.N.17, CIOP-PIB wyjaśnił, że „wykonawca wystąpił z wnioskiem o przedłużenie trwania pierwszego etapu projektu o ponad 4 miesiące tj. do 31.10.2018 r. Wymagało to akceptacji NCBR i po jej uzyskaniu podpisano stosowny aneks do umowy”. Sprawozdanie to złożono 14.11.2018 r.

W sprawie reagowania na powyższe opóźnienia CIOP-PIB wyjaśnił, że „Proces badawczy rzadko jest prostą drogą do celu (...) CIOP-PIB jako Koordynator Programu przyjął jako naturalny obowiązek współpracę, z kooperantami realizującymi projekty. (...) Dyscyplinowanie wykonawców odnośnie do dotrzymania terminów realizacji odbywało się zgodnie z powszechnie przyjętymi zasadami współżycia społecznego (przypomnienia telefoniczne, mailowe, a na końcu pisemne upomnienie na ręce dyirekcji wykonawcy). Postępowanie takie należy uznać za skuteczne skoro odbiory etapów sprawozdań odbyły się w granicach terminów dopuszczalnych umową”. NIK nie podziela tego wyjaśnienia, zwracając uwagę, że w takich przypadkach Instytut powinien zawrzeć z Wykonawcami aneksy do umów, zgodnie z zapisami umowy.

Według § 10 ust. 4 pkt 10 umów w sprawie realizacji projektów CIOP-PIB był uprawniony do wstrzymania finansowania lub rozwiązania umów, jeżeli wykonawca nie przekazał raportów lub nie dotrzymał terminów ich złożenia. CIOP-PIB nie korzystał z tego uprawnienia i wyjaśnił, że nie widział takiej potrzeby „ponieważ przekazywanie środków finansowych w formie zaliczek następowało dopiero po złożeniu zbiorczych Raportów okresowych obejmujących wszystkie wykonane projekty”.

(akta kontroli tom X str. 298-299)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. CIOP-PIB nie egzekwował od Wykonawców projektów objętych kontrolą w ramach III etapu Programu (część B) raportów z wykorzystania wyników Programu.
2. Dla zakończonych projektów objętych kontrolą u Wykonawców w ramach II i III etapu Programu (część B) Instytut nie monitorował celów szczegółowych założonych w Programie Wieloletnim z wykorzystaniem wskaźników produktu oraz rezultatu, przypisanych do poszczególnych celów szczegółowych Programu.

OCENA CZĄSTKOWA

W obszarze objętym jego działaniami osiągnięto planowaną poprawę wskaźników celu głównego. Przyjęta przez CIOP-PIB interpretacja pierwszego z tych wskaźników nie podważa jego prawidłowości. Instytut nie egzekwował przekazywania przez Wykonawców projektów w ramach III etapu Programu raportów z wykorzystania wyników Programu. Stwierdzone przypadki nieosiągnięcia niektórych rezultatów nie wynikają z błędów w działaniu CIOP-PIB.

IV. Uwagi i wnioski

W związku ze stwierdzonymi nieprawidłowościami, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy o NIK, przedstawia następujące uwagi i wnioski:

Uwagi

Stosowanie niejasnych i niejednorodnych procedur przy sprzedaży środków trwałych. Przy sprzedaży samochodów osobowych korzystano z usług rzeczoznawców. Natomiast, przy sprzedaży wyważarki z układem pomiarowym, cenę wywoławczą ustaliła prywatna firma która następnie jako jedyna wykazała zainteresowanie tym sprzętem i zakupiła go za określoną przez siebie kwotę.

Wnioski

1. Opracowanie *Perspektywicznych kierunków działalności naukowej, rozwojowej i wdrożeniowej*.
2. Dokonywanie oceny dorobku naukowego pracowników naukowych zgodnie z przepisami art. 44 ust. 3 i 4 i art. 50 ustawy o *instytutach badawczych*.
3. Zaktualizowanie instrukcji w sprawie przeprowadzania inwentaryzacji i przeprowadzanie jej w terminach określonych ustawą o rachunkowości.
4. Egzekwowanie od wykonawców projektów obowiązków sprawozdawczych.
5. Monitorowanie celów Programu Wieloletniego z wykorzystaniem założonych wskaźników produktu oraz rezultatu, przypisanych do poszczególnych celów szczegółowych Programu, osiąganych przez Wykonawców projektów w ramach części B Programu.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla Dyrektora Centralnego Instytutu Ochrony Pracy – Państwowego Instytutu Badawczego, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Departamentu Pracy, Spraw Społecznych i Rodziny Najwyższej Izby Kontroli. Prawo zgłaszania zastrzeżeń, zgodnie z art. 61b ust. 2 ustawy o NIK, nie przysługuje do wystąpienia pokontrolnego zmienionego zgodnie z treścią uchwały w sprawie zastrzeżeń.

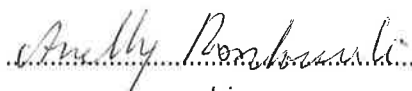
Obowiązek poinformowania NIK o sposobie wykorzystania uwag i wykonania wniosków

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK należy poinformować Najwyższą Izbę Kontroli, w terminie 21 od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykorzystania uwag i wykonania wniosków pokontrolnych oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Warszawa, 30 września 2020 r.

Kontrolerzy
Amelly Roszkowski
Doradca ekonomiczny

.....
podpis

Najwyższa Izba Kontroli
Departament Pracy,
Spraw Społecznych i Rodziny
p.o. Dyrektor
Dariusz Rogowski

.....
Podpis

Anna Marszałek-Rochowicz
Główny specjalista k.p.

.....
podpis

Tomasz Gołaś
Specjalista k.p.

.....
podpis

Damian Zasada
Starszy inspektor k.p

.....
podpis

